

FAMILIARE
TÁRSADALOMSZERVEZŐ KÖZPONT

CSALÁDI SZEREPMODELL- KÁRPÁT-MEDENCEI KERESZTKÖTODÉSEK

EFOP-5.2.2-17-2017-00024

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

EFOP-5.2.2-17-2017-00024

Családi szerepmódel – Kárpát-medencei keresztközötődések

Összehasonlító elemzés

Szerkesztette:

Lutter Imre és Nagy Ferencné

Előszó

A magyar társadalomban a család tradicionálisan fontos helyet foglalt el. Az elmúlt évtizedek szociológiai és demográfiai vizsgálatai bizonyították, hogy az emberek számára a család fontosabb, mint az élet egyéb területei (munka, szabadidő, egyéb társas kapcsolatok stb.). Ez nemcsak azok esetében volt így, akik éppen házasságban, családban éltek, hanem azok esetében is, akiknek családi állapota egyedülálló volt. A család fogalmához általában pozitív jelentés tapadt, a házasságok általában másoknál boldogabbnak tartották az emberek. A szűkebb család fogalma szorosan összekapcsolódott a házassággal és a gyermekneveléssel. Úgy tűnik, az emberek számára az ideál szintjén a család házasságban élő és egy-két gyermeket nevelő párban testesült meg.

Napjainkban a KSH legfrissebb adatai szerint Magyarországon többen élnek házasságon kívüli kapcsolatban, mint az egyház által összekötve. Fokozatosan emelkedik azok aránya, akik a tartós párkapcsolati együttélést későbbre halasztják, s hosszú évekig teljesen szabad életformát követnek.

Általános megállapítás, hogy olyanok, akik megfelelő jövedelemmel rendelkeznek nem vágnak családra, gyerekre. A harmincas éveiket élő nők és férfiak szívesen élnek a szüleikkel, jövedelmük akár van, akár nincs. A szülőkön élősködő harmincasok problémája világjelenség. Ezek után azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a család, a házasság általánosan pozitív megítélése napjainkban változóban van. Emellett, a család, mint társadalmi intézmény számos válsággal is küzd. A válságjelenségek megnyilvánulnak olyan tényekben, hogy egyre kevesebb a hagyományos, ideálisnak tekintett családmódban élők aránya, hiszen csökken a házasságkötések száma; változatlanul magas arányú a válás; a csökkenő termékenység mellett egyre több gyermek születik házasságon kívül. Emellett a családi élet válságával minden bizonnyal szorosan összefüggenek olyan jelenségek is, mint az alkoholizmus, a különféle pszichiátriai betegségekben szenvedők, a veszélyeztetett gyerekek vagy az öngyilkosok magas száma.

Kiadmányunk célja, hogy a szakterületi képviselők, szakemberek számára, összefoglalva nemzetközi együttműködés keretében szerzett tapasztalatainkat iránymutatásként szolgáljon a családsegítés, a gyermekgondozás, illetve gyermekvállalási kedve magyarországi fejlesztése érdekében.

Magyarország kormánya felismerte, hogy egy nemzet kultúramegtartó ereje a családokban, és a gyermekekben rejlik, így nem titkolt szándéka, hogy növelje a fiatalok családalapítási, és gyermekvállalási kedvét. Ezen törekvései napjainkban a családvédelmi akcióterve keretén belül jelentős anyagi támogatásokban realizálódnak, mindennek ellenére a KSH legfrissebb adatai alapján az utóbbi évek trendjével ellentétben idén csökkent a gyermekvállalási kedv. Világosan látszik tehát, hogy az anyagi támogatás kétségkívül hasznos, ugyanakkor az államkincstár terhelhetősége véges, így egyértelmű, hogy a társadalmi szemlélet, és az egyén szintjén jelentkező attitűdök megváltoztatása is szükséges ahhoz, hogy nemzeti kultúránk fennmaradása érdekében a magyarországi termékenységi ráta növekedésnek induljon.

A projekt során műhelymunkák, és területi felmérések alkalmával tapasztalatokat gyűjtöttünk arról, hogy hogyan, milyen megoldások mentén képzelik el a család, és a gyermektámogatást Ukrajnában, Romániában, Szlovákiában makrotársadalmi szinten, illetve igyekeztünk összegyűjteni azokat az elemeket, amelyek mikroközösségekben megvalósítva egymás erősítésével, támogatásával javíthatja az egyének családalapítással és gyermekvállalással kapcsolatos attitűdjeit.

Tapasztalatainkat az egyes szakterületekre, fejleszthető, és fejlesztendő területekre bontva ismertetjük, és reménykedünk abban, hogy a kiadmányunk iránt érdeklődők hasznos információkkal gazdagodnak, amelyek hozzásegíthetik őket egy gyermek-, és családbarátabb társadalom kialakítása felé vezető úton való elinduláshoz.

Bemutakozás

A Familiare Társadalomszervező Központ a magyar családok körében népszerű Családháló.hu online családi magazint működtető szervezet, melynek célja a szemléletformálás, a közösségépítés, a családok érdekeinek képviselete valamint a keresztény könnyűzenei kultúra megismertetése a magazin olvasóival.

Tevékenységi körünket évről-évre bővítjük. A portál cikkeinek gyarapítása mellett igyekszünk informálni olvasóinkat az aktuális kormányzati családpolitikai intézkedésekről, lehetőségeikről, a családokat érintő legfontosabb hírekről, változásokról; emellett a szemléletformálásra is nagy hangsúlyt fektetünk. Bátorítjuk olvasóinkat gyermekek vállalására és a fiatalon történő gyermekáldásra. Tevékenységünkkel szeretnénk elérni, hogy a szülők a gyermekvállalásban a boldogságot és a családépítés lehetőségét lássák.

Az online tér mellett a való világban is jelen vagyunk. Családi rendezvényeink, konferenciáink, sajtótájékoztatóink révén a széles nyilvánosság megismerhette munkánkat és portálunkat. Ezzel **célunk, hogy a család társadalmi szerepét erősítsük, együttműködő partnereinkkel a jó gyakorlatokat megosszuk és publikáljuk a széles nyilvánosság felé.**

Munkánk eredményeképpen az országban elsőként gyűjtöttük össze azon helyiségek listáját, mely tartalmazza az édesanyáknak létfontosságú pelenkázó- és szoptatóhelyeket a fővárosban és vonzáskörzetében. A munka folytatásaként elkészítettük a helyiségeket tartalmazó mobilalkalmazást, melyet két évvel ezelőtt mutattunk be Novák Katalin család- és ifjúságügyekért felelős államtitkárral a sajtó képviselői előtt.

A Familiare Társadalomszervező Központ volt a legutóbbi olyan szervezet, mely kampányt folytatott a családalapítás népszerűsítése és az abortuszok számának csökkenése érdekében. Kampányunkat YouTube csatornánkon több ezer ember nézte meg, emellett a sajtó (pl. Origo) figyelmébe kerültek feltöltött videóink.

Honlapunkon a magyarság történelmi eseményeit családos szemmel vizsgáljuk, azaz a XX. századi háborúk, diktatúrák, történelmi korszakok családokat érintő történéseiről születnek cikkek.

Büszkék vagyunk arra, hogy munkánkat elismerik. Bencze Áron újságírónkat a Családhálón megjelent írásáért a Média a Családért Alapítvány különdíjban részesítette.

Tevékenységünk egyre több ember figyelmét kelti fel, mely a látogatószám emelkedésén és több mint 20.000 Facebook követőnk számában nyilvánul meg.

A Familiare Társadalomszervező Központ projektjeit a Budapesten található irodájából koordinálja. A XI. kerületben található irodánk könnyen megközelíthető munkatársaink és önkénteseink számára, így egyszerűen tudunk csapatban dolgozni és brainstormingokat tartani számukra. Az irodában jelenleg is férőhelyek növelésén dolgozunk. Rövidtávon szeretnénk átalakítani az irodát arra, hogy 8-10 személy is

tudjon dolgozni ott egyidejűleg, miközben a rendelkezésre álló szabad helyiségekben tréningeket is tudunk tartani. 2019-re ezért mind az asztalok, mind a számítógépek számát növeltük a tervek szerint.

A Familiare Társadalomszervező Központban jelenleg öt munkatárs dolgozik. Az ő feladatuk elsősorban a honlapunk szerkesztése, napi többszöri frissítése, közösségi oldalakon történő posztolás, sajtótájékoztatókon való részvétel és a különböző tréningeken történő aktív közreműködés. Emellett szervezési feladatokat is ellátnak az évközi rendezvények szervezésében.

A projekt maradéktalan és sikeres végrehajtásához emellett új munkavállalók bevonása szükséges. A projekt sikere az emberi erőforráson múlik, ezért a projekt menetét támogató munkatársak felvétele a pályázat elnyerése esetén elengedhetlenné válik.

Az alapítvány munkavállalói a működés és a szervezet fenntartása érdekében rendszeresen tréningeken vesznek részt. Történetünk során az önkéntességben jártas szakemberek, illetve a közösségi oldalak és az informatika területén gyakorlott vezetők tartottak képzést munkavállalóinknak.

Az évek során kialakítottuk tagszervezeteinket szerte az országban, melyeket Családháló.pontoknak nevezünk. Jelenleg 27 tagszervezetünk van, melyekben **munkatársaink előadásokat, tréningeket, oktatásokat tartanak a szervezetmenedzselés témájában.** Mivel több Családháló.pont vidéken a leszakadó térségekben működik, ezért számukra más, **az esélyteremtés, társadalmi felzárkózás – kifejezetten a családokat érintő – vetületét ragadjuk meg és ennek megfelelően szervezünk nekik olyan programokat, melyek esélyteremtő értéket képviselnek.**

Célunk, hogy a hozzánk csatlakozóknak minőségi tudást tudjunk átadni a szervezetmenedzselés, a rendezvényszervezés, a pénzügyi vezetés és a projektmenedzsmet témaköreiben. A tréningek a településeken és a központi irodánkban is megrendezésre kerülnek. Mivel a csoportok nemrég indultak, ezért szeretnénk együttműködni olyan civil szervezetekkel, mely régebb óta, mint ernyőszervezet működnek és a közösségfejlesztésben jártasak, jó gyakorlataikat megosztanák a szervezetünkkel.

A Familiare Társadalomszervező Központ alapítása során az alábbi küldetés került meghatározásra:

A Familiare karitatív küldetése, hogy:

- a magyar és európai társadalmakban a család összetartó erejének jelentőségét, a katolikus és keresztény tudatú és értékrendű család jelentőségét társadalomszervező tevékenysége keretében megismertesse a társadalom tagjaival, továbbá, hogy

- gyermekvállalást, illetve a gyermeknevelés érték- és közösségteremtő munkájával elősegítse, ennek keretében segítséget nyújtson a családok gyermekvállalással és gyermekneveléssel kapcsolatos kihívásaik megoldásában, valamint

- a Familiare célja, hogy a küldetésével azonos célokat és értékrendet valló személyek számára közösséget teremtsen. Munkánk során ezt szem előtt tartva végezzük napi tevékenységünket.

Célunk, hogy a meglévő erőforrásainkat, kapcsolatainkat és a ciszterci rend nyújtotta nyugodt, békés, családbarát környezetét felhasználva segítsük az otthonteremtést, a családalapítást és a gyermeknevelést. Szaktudásunk és innovatív módszereink révén megvalósuló programjainkon túl az eredményes és hatékony pénzügyi gazdálkodás megvalósítására törekszünk. Az erőforrások

leghatékonyabb felhasználása érdekében tevékenységünket igyekszünk összehangolni a rendintézményeivel, illetve más civil szervezetekkel.

Célunk elérése érdekében széleskörű tevékenységet végzünk, ezért sokrétű partneri és beszállítói kapcsolattal rendelkezünk. Szolgáltatásaink nagy részét saját szervezésű rendezvényeken, képzéseken keresztül nyújtjuk, de befogadjuk partneri kapcsolatainkon keresztül más szervezetek programját is.

A korábban általunk megvalósított pályázatok lehetőséget teremtettek a kisgyermekes családok, nagycsaládosok, kistelepüléseken élők társadalmi integrációjának, a velük foglalkozó szakemberek kompetenciáinak fejlesztésére, a fiatalok és az idősök segítésére, egymásra épülő programok kidolgozására és végrehajtására számos városban és környező falvakban, az országhatárokon átívelően is, de esélyt adtak a szakembereink kreatív szakmai megújulására, továbbképzésére, fejlesztő eszközök vásárlására és módszertani útmutatók megjelentetésére.

A fentiekhez kapcsolódó műveltségfejlesztő és szociális munka terén szervezetünk az elmúlt években is aktív volt. **Segítettük és segítjük a célcsoport hatékony oktatási és képzési tájékoztatását, intézményi kapcsolatfelvételét, felzárkóztatását, illetve kulturális és szabadidős programok szervezését.**

A szervezetben öntevékeny munkát vállalók száma évről-évre növekszik. Jelenleg az aktív foglalkoztatottakon túl **19 kommunikációs, hitéleti, mentálhigiénés, és szociális területen működő szakember** vesz részt önkéntes alapon a szervezet tevékenységének ellátásában, segítésében. Az **infrastruktúrát** tekintve, saját eszközeinken túl (számítógépek, nyomtató, fénymásoló stb.) a programokba bevont társintézmények és szervezetek, valamint aktivistáink is biztosítanak eszközöket, ezzel is segítve a folyamatos, zökkenőmentes működést.

Középtávú stratégiával rendelkezünk, amit a szervezet vezetői évről-évre megtárgyalnak, újragondolnak, s ez alapján alakítják ki a rövidtávú stratégiát, amit az interneten és hírlevélben osztanak meg a szervezet önkénteseivel, segítőivel.

Alapítónk és fenntartónk a Ciszterci Rend Zirc-Pilis-Pásztó-Szentgotthárd Egyesített Apátsága a katolikus és családi értékeket szem előtt tartva arra törekszik, hogy intézményünkben megteremtse a zavartalan működéshez szükséges feltételeket, fenntartóként hozzájáruljon az intézményi célok megvalósulásához és a szakmai munka színvonalának növeléséhez

A projekt bemutatása

A projekt célja nemzetközi tapasztalatok és jó gyakorlatok megismerése és ajánlások kidolgozása hazai alkalmazásra. A hazai fejlesztések mellett szükséges nemzetközi szakpolitikai tapasztalatok és jó gyakorlatok megismerése is, a megoldandó társadalmi hiányok és problémák jobb kezelése érdekében.

Célunk volt egy olyan projekt megvalósítása a Duna Régió és a V4 országok közötti együttműködés révén, mely hozzájárul a nemzetközi szakpolitikai szakemberek együttműködéséhez, a közös programok és tanulási alkalmak által megismerik egymás országainak jó gyakorlatait, ezáltal ismeretanyaguk bővül. A közös alkalmak, a személyes találkozók, tanulmányutak hozzájárultak ahhoz, hogy a szakemberek jobban megismerjék egymást, egymással kötetlenebb kapcsolat is kialakuljon, ezáltal a szakmai ismeretek átadása is hatékonyabban valósulhatott meg, oldottabb légkörben.

Programunk hozzájárult a szakpolitikai szakemberek ismeretanyagának bővítéséhez, ezáltal a társadalmi kihívásokra adott válaszok is jobbá válhattak.

A projekt átfogó célja a nemzetközi tapasztalatok és jó gyakorlatok megismerése és ajánlások kidolgozása hazai alkalmazásra a család társadalmi szerepének erősítése témakörben.

A család mindig is az egyéni és közösségi értékek, továbbá a judeo-keresztény hagyomány közvetítője volt Európában. A történelem során a nemzetek jólétét a stabil családi kötelekeken alapuló társadalmi rend tartotta fenn, amely a férfi és a nő tartós házasságára és gyermekeik iránti felelősségére épült. Ahogy azt az Európai Néppárt elfogadott határozatában is kimondja, összhangban a felhívás megfogalmazott céljaival: az európaiak többsége ma is úgy tekint a család intézményére, mint a remény hordozójára, a kölcsönös tisztelet és elfogadás helyére, valamint a feltétlen szeretetet biztosító közösségre.

Tekintettel erre, hogy a család valóban egy jól működő szeretetközösség legyen, és továbbra is a személyek anyagi és lelki biztonságának legfontosabb forrása maradjon, segíteni kell az olyan tömegesen jelentkező nehéz élethelyzetek megoldásában, mint a kompetenciák hiánya, az ebből eredő munkanélküliség, szegénység vagy hajléktalanság. Mindezek felett pedig valamennyi tudományos és empirikus kutatás azt bizonyítja, hogy az egyén számára, ill. egy felnövekvő gyermek számára a család nyújtja a legmegfelelőbb védelmet. A család értéke világszerte egyetemes, valamennyi kultúra és vallás számára. Jelenkori társadalmunkban a család nyújtja az optimális helyet a fogantatás, a születés, a gyermeknevelés, az aktív élet, vagy az öregedés számára, és az a nemzedékek közötti szolidaritás természetes bölcsője, szükséges, hogy a családtagok szerepét erősítve, a családok anyagi, társadalmi stabilitását biztosítva az államok és a társadalmi szervezetek közösen lépjenek fel, globálisan gondolkodva az egyes családok megsegítésén.

A családok szétesése az európai társadalmakra, nemzetgazdaságokra, ill. adó- és nyugdíjrendszerekre is jelentős anyagi terheket ró, ezért a családokra napjainkban nehezedő számos teher kezelése össztársadalmi feladat egyben. Ezért a szakterületen fellelhető módszerek, eljárások megismerése végett, projektünk nemzetközi együttműködése keretében **a 2 éves projektidőszak évi 6 alkalommal műhelymunkát és évi 4 tanulmányutat hajtottunk végre Magyarországon**, a szlovákiai, az ukrainai, a szerbiai-vajdasági és a romániai-partiumi partnerek részvételével.

A műhelymunkák során konkrét tapasztalatcserét folytattunk az egyes régiókban tapasztalható aktuális társadalmi problémákról, azok családi érintettségéről és megoldási lehetőségeiről (hiszen a családok lesznek az elsődleges érintettjei a problémáknak, és egyben a megoldások forrása, alapvető színterei is a családi közösségek lesznek). A tanulmányozni kívánt szakterületek, szolgáltatások (módszer, eljárás) nemzetközi együttműködés keretében történő megismerése ezeken a személyes találkozókon történt meg.

A műhelymunkák leiratának megjelentetése mellett fontosnak tartjuk rögzíteni a találkozók felvetett módszertani javaslatokat is, amiket elsősorban a családokkal foglalkozó szakemberek tudnak használni saját környezetükben. Gyakorlati tanácsokat adni a családok társadalmi szerepének megerősítése körében, önmagában nehéz feladat, hiszen a családmodellek mindegyikének belső működési rendje az egyes családtagok hozzáállásától, gondolkodásmódjától, egymáshoz való viszonyától függ, s a család értéképviselője, érdekképviselője és társadalmi befolyása a kifelé sugárzott egység függvénye. A nemzetközi együttműködésben résztvevő szakemberek, szociális foglalkoztatók, családterapeuták, pedagógusok, drámapedagógusok, felnőttképzők és társadalomtudósok szakmai tapasztalatcseréit ebben a módszertani kiadványban rögzítjük.

Az elmúlt évek komoly szakmai gyakorlatai bizonyítják, hogy a családok sikeres társadalmi szerepéhez olyan módszerekre van szükség, amelyek elhagyják a rossz beidegződéseket, képesek tipikus és atipikus válaszokra is, és valódi szerepvállalást produkálnak a szűkebb és/vagy tágabb környezetükben.

Ezen módszertani útmutató formájában olyan kiadványt tervezünk létrehozni, amik a projekt közbeni tapasztalatokra építve a megvalósítást, de azon túlmenően a későbbi időszakban, hosszútávon is segítik a szakemberek és a célcsoportok munkáját, továbblépését, előrehaladását. A differenciált módszertani útmutatót a különböző családi, társadalmi, közösségi helyzetek kezelésével kapcsolatban praktikus és hasznos segítség lehet a szakemberek számára.

A módszertani kötet témák szerint tartalmazza az alap családi kompetenciák megismerésének módszereit, fejlesztését, innovatív tanulási lehetőségeket és formákat a családon belül és kívül, és praktikus tanácsokat a család szerepekre az egyes társadalmi szituációkban.

A hazai és a határon túli tendenciákról, folyamatokról, ok-okozati összefüggésekről, változásokról és szociális háttérrel szóló összehasonlító elemzés a családi értékek és a demográfiai magatartás változásait veszi górcső alá.

A Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézetének a kétezres évek elején elkezdett vizsgálatait alapul véve az elmúlt 20 évben bekövetkezett társadalmi változásokat, a család szociológiai helyét és a társadalom tagjainak családképét és tapasztalatát vetjük össze, trendeket megmutatva az egyes régiókról, célcsoporttagokról, nemre, korra, földrajzi elhelyezkedésre és vagyoni helyzetre tekintettel.

Társadalomkutatásunk módszertana arra irányul, hogy segítse a társadalomkutatókat abban, hogy minél alaposabban feltárhassák, megismerhessék a valóságot. Olyan eszközöket ismertetünk, amelyek információgyűjtés, adatgyűjtés segítségével próbálják feltárni a társadalom jelenségeit, az emberek viselkedésének törvényszerűségeit. A legkézenfekvőbb módszer a tapasztalat, a megfigyelés, amely azonban számos előnye mellett sok veszélyt is magában hordoz. A kutatás során emberi viselkedések, magatartások tömegeit kell megvizsgálnunk, elemeznünk ahhoz, hogy értékelhető összefüggésekhez jussunk. Nagyon csábító azonban az a hétköznapi tapasztalat, hogy egy-egy megfigyelt emberi magatartásból azonnal általános érvényű összefüggéseket állapítsunk meg, vagy következtetéseket vonjunk le.

Kutatásunkat éppen ezért öt országban folytattuk le, közel 500 fős mintán. A szerzett adatok alkalmasak arra, hogy országok közötti összehasonlító elemzést folytassunk le annak érdekében, hogy kideríthessük melyek azok a családpolitikai intézkedések, amelyek befolyásolhatják a gyermekvállalási kedvet, milyen az a családi légkör, amely kedvez a gyermekvállalásnak. Ez lehetőséget teremt arra, hogy a szerzett tapasztalatokat egyén szintjére ültessük át.

A projekt keretében végzett kutatásról kutatási zárójelentést készítünk, min. 120.000 karakter terjedelemben.

Érdek- és értéképviselet, társadalmi szerep és felelősségvállalás, kis- és nagyközösségi orientáció tengelyen valósítottuk meg azt a kompetenciafejlesztő tréninget, amely segít az egyéni képességfejlesztés révén közelebb vinni a társadalom szélén rekedt családokat a szocializációhoz. Ennek legfontosabb rész céljai a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése, az ifjúságvédelem preventív eszközei, a készségszintek növelése, a viselkedéskultúra megteremtése, a család- és munkaalapú szemlélet, a konfliktuskezelés és a társadalmi hálóban történő kiigazodás képességének fejlesztése.

A tréning egyik eredménye, hogy a résztvevők megismerhették egymás képességeit, készségeit, amely a csoportalakulás folyamán megkönnyíti és gőrdülékennyé teszi a közösségi szellem és közös alkotás vágy kialakulását. Önmaguk, közösségük és a társadalom számára is megfelelő értékrendet és célhierarchiát alakíthatnak ki. Megismerhették és tudatosíthatják azon devianciákat, amelyek a hasonló társadalmi szinten élő társaikat, így saját magukat, családjukat is veszélyeztetik, és hatékony elkerülési módokat alakítanak ki ezekkel szemben. Mindebben szakértők voltak a segítségünkre.

Láthatjuk tehát, hogy a projekt egy hosszú távú, országokon átívelő, nagyszabású, civileket, és szakembereket egyaránt bevonó, és megmozgató vállalat, amely külföldi partnerekkel történő együttműködés nélkül kudarcra lett volna ítélve.

Nemzetközi partnereink

Vajdasági Nagycsaládos Egyesületek Szövetsége (Vancsesz), Szerbia

A szövetség célja az élet és anyaság tiszteletére nevelés, a házasságért és a jövő generációjáért érzett felelősség erősítése, a nagycsaládok tisztelete szemléletének erősítése, a nagycsaládosok sajátos érdekeinek képviselése és szolgálata, felmutatni a társadalomnak azokat az értékeket, amelyeket a nagycsaládok képviselnek, a nagycsaládok egymást ismerő és segítő közösségekké szervezése, az együttműködés, képzés és barátkozás kialakítása az egyesületek és a családok között.

A szervezet eddig 5 alkalommal szervezte meg a Családi és közösségi életre nevelő ifjúsági táborát. Több alkalommal szervezték meg a vajdasági nagycsaládos vezetőképző tanfolyamot. Szegedi partnereikkel 4 alkalommal közösen szerveztek Európai Unió műhelymunkát a fiataloknak a Fiatalok lendületben program keretében, ahol több országból vettek részt. 2016-ban Kárpát-medencei családi vasárnapot rendeztek 500 vajdasági és magyarországi résztvevővel. Családgondozási programjukat 2006 óta állandó jelleggel megvalósítják. A Szövetség fennállása 10 éves évfordulója alkalmából Adán szervezték meg a Családpolitika ma és holnap elnevezésű nemzetközi tanácskozásukat, ünnepi közgyűlést és társas-estet, amelyeken 6 országból több mint 100 vendég jelent meg.

Több közös projekt megvalósításában vettek részt a Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége, illetve magyarországi (Csongrád, Szeged, Orosháza, Budapest, Pécs, Nyíregyháza, Tiszavasvári, stb...), felvidéki (Pered, Ipolyság), erdélyi (Bélafalva, Kézdivásárhely, Nyárádszereda, Brassó stb...), horvátországi (Eszék, Pélmonostor, Slatina), boszniai (Banjaluka) egyesületekkel együttműködve. Ezek közül kiemelendő a csongrádi Bölcső Nagycsaládos Egyesület által szervezett Makk Marci egészségnap és Kétkeréken Csongrádon, melyek a NEA támogatásával valósultak meg. A VIII. Civil Akadémiát Adán, a X. Civil Akadémiát pedig Szarajevóban szervezték meg, együttműködve 8 ország kiemelkedő magyar civil szervezeti vezetőivel.

Tövishát Kulturális Társaság, Románia

A Tövishát Kulturális Társaság megalapításának gondolata már 1992-ben felmerült a városi RMDSZ választmányának keretein belül, hisz bár az érdekvédelmi szervezet aktív szerepet vállalt a közművelődési élet megszervezésében, nem tudott sok olyan kérdést megoldani, amely a civil szférában jelentkezett. Ezek közé tartozik például egy olyan ház biztosítása, ahol a magyar közösség megélheti magyarságát, ápolhatja hagyományait, erősítheti történelmi tudatát. Mivel a földrajzi tájegység települései hasonló gondokkal küszködtek, megfogalmazódott egy kulturális társaság létrehozásának szükségessége. A megalakulás a térség magyar közössége belső igényének eredménye. Az alapító okiratokat a térség településein élő 25 értelmiségi írta alá. Az egyesület tagjai önkéntes munkát végző tanárok, orvosok, mérnökök, technikusok és tisztviselők.

A Társaság a tájegységen élő többségi románok és kisebbségi magyarok közötti együttélés, dialógus, megértés és kölcsönös tisztelet propagálója a társadalmi és kulturális élet minden területén. Ily módon e vegyes lakosságú tájegységre jellemző hagyomány szellemében ösztönzi a tolerancia kiteljesítését.

A Társaság a tájegység lakossága közművelődési életének megszervezését, a Tövishát szellemi örökségének feltárását, feldolgozását, közkinccsé tételét, a néprajzi jelentőségű műemlékek számbavételét, gondozását, emlékházak, tájházak berendezését tűzte ki célul.

Figyelmet fordítanak továbbá a tájegység közművelődési szükségleteinek kielégítésére, valamint a más vidéken élők kultúrájának kölcsönös megismertetésére a Társaság kiépíti, ösztönzi és ápolja kapcsolatait a romániai és más, határokon túli közművelődési szervezetekkel, és biztosítja a szellemi értékek cseréjének kereteit, a művelődési és dokumentációs központ létrehozása tárgyi és szellemi emlékeink megmentésére.

Tevékenységükhöz tartozik az irodalmi versenyeken, alkotó munkában, kulturális tevékenységben kiemelkedő teljesítményű diákok erkölcsi és anyagi támogatása, az alkotók, színjátszó csoportok, együttesek, néprajzkutatók támogatása, az alkotótáborok szervezése, anyagi támogatása, a tájegységen működő oktatási intézményekkel és történelmi egyházakkal való kapcsolatok kiépítése, a hagyományteremtő ünnepségek, közművelődési fórumok, előadássorozatok szervezése, a tudományos kutatások népszerűsítése alkalmi és időszakos kiadványokban, és a népi hagyományok ápolásában szerepet vállaló klubtevékenységek ösztönzése és támogatása.

Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete, Ukrajna

A Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete (KMNE) civil szervezet, amely azért jött létre, hogy egyesítse és támogassa Kárpátalja magyar nagycsaládjait.

A KMNE céljai között szerepel a Kárpátalja magyar nagycsaládosainak képviselője, támogatása, a nagycsaládos életforma népszerűsítése, társadalmilag elismertté tétele, minél több helyi nagycsaládos csoport létrehozása, működésük segítése, érdekvédelem, a nagycsaládos életforma értékékként való felmutatása, a keresztény értékek terjedésének és a család, házasság és magzat védelmének elősegítése, a kárpátaljai magyar nagycsaládosok gyógykezelési lehetőségeinek támogatása és bővítése, akár külföldön is.

Feladatai a kárpátaljai magyar nagycsaládosok anyagi és szellemi támogatása, a nagycsaládosok problémáinak csökkentése, családi közösségek létrehozása és segítése, a kárpátaljai magyar nagycsaládosok kikapcsolódási lehetőségeinek támogatása és bővítése, nagycsaládos napok szervezése, elősegíteni a kárpátaljai magyar nagycsaládosok munkavállalási lehetőségeinek bővítését, az egészséges életmód széleskörű elterjedésének segítése.

Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet

A Csemadok Művelődési Intézete jogutódjaként jött létre 2012 decemberében, alapítója a Csemadok Országos Elnöksége.

Az Intézet alaptevékenysége a szlovákiai magyarság kultúrájának széleskörű felkarolása, közvetítése, szakmai segítése, nemzeti tudatának megőrzésére irányuló tudományos és egyéb kutatómunka vállalása. Közvetlen kapcsolatot tart a hazai és külföldi (Kárpát-medencei) hivatásos és amatőr közművelődési intézményekkel, szervezetekkel, közgyűjteményekkel, tudományos műhelyekkel,

valamint azokkal az állami, regionális és önkormányzati intézményekkel, amelyeknek feladatköre kiterjed a nemzetiségi (kisebbségi) jellegű tevékenységre is kihat. A Szövetségen belül segíti a területi választmányok, amatőr együttesek szakmai munkáját. Koordinálja a Szövetség országos rendezvényeinek szakmai előkészítését, közművelődési-módszertani kiadványainak megjelentetését. Szakmai képzési programokat szervez. Az intézet számára kiemelten fontos a felvidéki magyarsági identitás-tudatának megőrzése, a közösség megtartó erejének növelése, valamint a hagyományok ápolása.

A család és a nagycsalád fejlődése

Mit jelent a család? Létezik-e egyértelmű válasz erre a kérdésre? Természetesen mondhatjuk, hogy a család a társadalom legalapvetőbb szervezeti egysége, amely több ember együttélése során jön létre, általában rokonsági alapon szerveződik és a tagjai között leszármazási viszony van. De kielégítő-e ez a magyarázat?

A társadalom nézőpontjából a család az a szerveződési egység, amely középtávon képes biztosítani egy adott nemzetkultúra fennmaradását, garantálja a kultúrára jellemző értékek, hagyományok továbbadását egy következő generációnak, normaképző funkciójának köszönhetően az adott társadalomba beilleszkedni képes utódot nevel ki magából. Makrotársadalmi szempontból a család az egyetemes civilizáció fenntartását hivatott szolgálni, azzal, hogy a civilizáció kollektív tudását megismerni és felhasználni képes utódot termel, akik képesek ezt a tudást tovább gyarapítani. Az egyházak számára a család a vallással, hitérettel való találkozás elsődleges közegét jelenti, a csecsemőt a szülei indítják el a vallásgyakorlás útján, azzal, hogy megkereszteltetik (vagy hasonló rituáléban részesítik), a családban tanulja meg az első imádságait, ezáltal a család biztosítja az egyház fennmaradását. (II. János Pál pápa, 2002) A szülők számára a család személyiség-lélektani szempontból önmaguk kiteljesedését (Kopp és Skrabski, 2006), evolúciós pszichológiai szempontból pedig a génjeik fennmaradását, továbbörökítését jelenti. A gyermek számára a család a biztonságot, a fejlődés elsődleges közegét jelenti. (Cole és Cole, 2003) És az egyén, mint a család tagja számára? Az egyén számára a mai modern társadalmunkban elsődleges fontosságú egy olyan környezet, ahova hazatérhet, amely a felgyorsult, és folyamatosan fejlődő világban stabilitást és állandóságot kínál, olyan érzelmi biztonságot, amelyet, csak a másik személy jelenléte nyújthat számára, kapcsolatrendszer, amelyben megtalálhatja a biztonság alappilléreit. (Kopp és Skrabski, 2006)

Mindezt jelenti a család, de talán még így sem sikerült pontos választ adni. Ahány nézőpontból közelítjük meg a kérdést, annyi jelentést találhatunk, hiszen a család egy olyan fenomén, amely minden oldalról más-más arcát mutatja. Annyi bizonyos, hogy a család az egyetlen olyan társadalmi szerveződési forma, amely az őskor óta minden társadalomban és kultúrában megtalálható, és a mai napig őrzi jelentőségét. Fennmaradhat-e az emberiség családok nélkül? Természetesen. Ahogyan a juhok, a marhák, a legyek, a békák, és minden egyéb élőlény is. Az utódnemzés nem kívánja meg a család a meglétét, ugyanakkor láthatjuk, hogy a társadalmat, a civilizációt, és a kultúrát nem maga a szaporodás, hanem a családba szerveződés tartja fenn, mint ahogy a pszichés integritás sem lenne biztosított magára hagyatott gyermek esetén (pl. Victor, az aveyroni vadfi (Itard, 1801/1982, Lane, 1976)).

A kiadványunk elméleti megalapozásaként ennek a sokszínű, családnak nevezett képletnek egy mára a nyugati kultúrában igen ritkává vált formáját, a három, vagy annál több gyermeket nevelő, manapság nagycsaládnak hívott kategóriát szeretnénk kiemelni, és bővebben górcső alá venni. Ehhez elengedhetetlen, hogy megvizsgáljuk azt a folyamatot, amely a modern kor hajnalán még teljesen megszokott, és természetesnek számító nagycsaládos családmódot átalakította a mai nukleáris, vagy patchwork családok által uralt berendezkedéssé. Szeretnénk bemutatni a családi szerepek alakulását a modern nagycsaládokban, kitérni a családon belüli kapcsolatokra, kiemelve a szokványosnak számító nukleáris család, és a nagycsalád közötti különbségeket. Ahogy azt fentebb említettük, a család a gyermek számára az elsődleges fejlődési környezetet jelenti. Szeretnénk bemutatni, hogy van-e különbség ezen a téren a nagycsalád, és a szokványos családok között.

A családok fejlődése a kezdetektől napjainkig

Ahogy említettük, a család azon társadalmi csoportosulások egyike, amely a civilizáció, sőt az emberiség hajnala óta fennmaradtak, és minden kultúrára jellemzőek. Természetesen az emberiség fejlődésével

párhuzamosan a családkép is fejlődött, de legalábbis átalakult, megtartva elsődleges funkcióit, reprodukciós teret, és létbiztonságot nyújtva a tagjai számára. A primitív korszakban nehéz egyértelműen beazonosítani a családot, mint társadalmi csoportot. Az ősemberek hordákba csoportosultak, ahol minden fél egyenlő volt, a javakat egyenlően osztották fel, hiszen szükséges volt a túléléshez. Mint tudjuk, a családi elrendezkedések az adott gazdasági, és kulturális viszonyok hatására jönnek létre. (Bereczki, 2003) Az ősközösség családjai a nomád életmódjukból kifolyóan kisebb, mobilis családszerkezetekbe tömörültek. Ezt gazdaságilag a korlátozottan rendelkezésre álló erőforrások indokolták, nagyobb hordák nem voltak fenntarthatóak a vadászó, gyűjtögető életmód mellett. A hordákban a nők közösen nevelték az utódokat, a férfiak között a vadászat miatt nagy volt az elhullás aránya, így nem volt meg a kulturális háttér, sem pedig az igény a klasszikus értelemben vett családok kialakulására. Egyes feltételezések szerint az ősközösségben valószínűleg a csoportházasság volt az uralkodó családtípus, amely biztosította az ősközösségi csoportok folyamatos reprodukcióját. Az időszakban markánsak elkülönültek a férfi és a női nemi szerepek, a férfiak vadásztak, és harcoltak, míg a nők gyűjtögettek, és az utódokra vigyáztak. Egyes evolucionista elméletek szerint a csoportházasságot a fejlettebb házassági formák fokozatosan kiszorították. Murdock szerint azonban több házasságtípus is jelen lehetett egy időben, ugyanakkor vizsgálatai alapján a monogámia mindig is nagyobb szerepet kapott. (Andorka, 2003)

Miután megjelent az állattartás, és a gazdálkodás, lehetővé tettek a primitív csoportok számára a letelepedést, vagy a félnomád életvitelt, egyben pedig az anyagi javak felhalmozását, és a birtoklás fogalmát. A csoportok domináns egyedei felemelkedtek, és főnökként kezdtek el funkcionálni, elkezdődött a társadalmi csoportok differenciálódása. A férfiak között intenzív vetélkedés volt az anyagi javakért, ebben a korszakban már nem a közösségi élelmezésen volt a hangsúly, hanem a javak redisztribúcióján, újraelosztásán. A birtoklás iránti vágy magával hozta az állandó pár iránti igényt is, azonban még ebben a korszakban is jelentős volt a poliginia. A vetélkedés során megszerzett javakat a férfiak genetikai képviselőik növelésére fordították. (Bereczki, 2003) A tehetősebb férfiak több feleséget engedhettek meg maguknak, ezáltal evolúciós előnyre tehetek szert.

Hogy megértsük ezeket a társadalmakat, érdemes megvizsgálni a mai félnomád, vagy agrártársadalmakat, ahol a mai napig hasonló életvitelt folytatnak. Azt találhatjuk, hogy ezen csoportokban a többnejűség a mai napig igen gyakori (Borgerhoff Mulder, 1987-2000), a gyermekek mindamelllett, hogy az adott genetikai állomány továbbadását biztosítják, folyamatos munkát végeznek a család fennmaradása és javainak gyarapodása érdekében. (Whiting és Whiting, 1975) Ebben a korban alakult ki a patriarchális öröklődési rendszer. A tehetősebb férfiak gyermekei is tehetősebbek voltak, mivel vagyont örököltek, és több feleséget vásárolhattak maguknak. Ugyanakkor a kutatók azt találták - és ez lényegében valamennyi iparosodást megelőző társadalomra jellemző -, hogy a férfiak gazdagsága viszonylag pontosan jelzi gyerekeik számát is: a vagyonos férfiaknak lényegesen több gyerekük van. Nem csupán azért, mert több feleségük van, hanem mert módjukban áll a fertilitásuk csúcán lévő (legfiatalabb, legjobb fizikai kondícióval rendelkező) nőkért megfizetni a magasabb vételárat. (Hartung 1982)

A civilizált kultúrák már mind a patriarchális, patrilineáris berendezkedésre épültek, viszont elhagyták a többnejűséget. Evolúciós szempontból ennek az lehet az oka, hogy míg a férfiak számára kétségkívül megérte reprodukcióra a többnejűség, a fenntarthatósága eleve kérdéses volt. A nők számára viszont reprodukcióra egy idő után nem hajtott hasznát a többnejű társadalom. Ennek oka, hogy amíg a számba jöhető jelöltek közül a többnejű jelölt egy asszonyra jutó vagyona meghaladta a többi asszony vagyonát, a nők is profitálhattak. Ahogy azonban a társadalom egyre inkább volt biztosítani a minimális szükségleteket, ez az előny háttérbe szorult azon hátrány mellett, hogy a többnejű családban élő nők reprodukciós esélyei csökkennek, a 2. 3. 4. feleségek ugyanis lényegesen kevesebb gyermeket szülnek, mint az elsők. A későbbi civilizációkban az egyház – különösen a judeo-keresztény tanítások – szerepe tovább csökkentette a többnejűség reprodukciós hasznát a nők szempontjából. A család fennmaradását segítő magas gyermekszám továbbra is megmaradt, így mindkét fél reprodukciós igényei kielégültek. Az

egyháznak is hasznára vált az egynejűség terjesztése, hiszen maximalizálhatta a felekezet tagjainak reprodukciós potenciálját, ezzel elősegítve önmaga fennmaradását. A korszakban a női munkavállalás nehezen volt elképzelhető, a nemi szerepek továbbra is erősen differenciálódtak. Nukleáris családokról még ebben korban a sem beszélhetünk, ugyanakkor fokozatosan haladunk a kisebb egységek felé, a törzsek előbb nemzetségekre, majd nagycsaládokra tagolódnak, de még mindig több generáció él egy térben.

A mai nukleáris családok első megjelenése az ipari forradalom időszakára tehető. Az urbanizáció miatt csökken az élettér, a család fenntartása szempontjából lényeges, hogy mindkét szülő munkát vállaljon, a gyermekekre kevesebb figyelem jut. A gyári törvényekkel megszűnik a gyermekmunka, a technika haladásával felértékelődik az oktatás jelentősége. A gyermekek idejük nagy részét iskolában, a szülők munkában töltik. Az oktatás költségvonzata ugrásszerűen megnő. Ez a folyamat odáig vezet, hogy már nincs hely több generáció együttélésére, a családoknak gyakran kell költözniük, így általában a két legfiatalabb generáció él együtt. A gyermekek már negatívan hatnak az anyagi jólétre, hiszen már nem tudnak bevételt termelni, ugyanakkor költségként továbbra is jelen vannak. Csökken a gyermekek száma, és gyermekvállalási kedv.

Napjainkban elszigetelt eseteket kivéve monogámia (esetenként többszörös monogámia) jellemző a civilizáció legmagasabb fokán lévő kultúrákban. Jellemző családforma a nukleáris család, a gyermekvállalás költségvonzatként jelenik meg, gyakran a családok anyagi helyzete szab határt a gyermekek számának. Jellemző a neolokáció, az új generációk új otthont alapítanak. A párválasztás érzelmi alapon történik, erős érzelmi szálak fűzik össze a családok tagjait. A nők egyenrangúan vállalnak munkát, kevés a csak férfi, vagy csak női munkakör.

Családtípusok napjainkban

Napjainkban tehát jellemzően monogám házasságok kötődnek, esetenként beszélhetünk ismétlődő monogámiáról, amely azt jelenti, hogy egyes házasságok felbomlása után újabb házasságok kötődnek. Az újabb házasság azonban csak az előző felbomlása után jöhet létre, tehát ismétlődő monogámiáról beszélünk.

A leggyakoribb családtípus napjainkban a nukleáris család, amely két generáció együttélését jelenti egy háztartásban. A nukleáris család tagjai rendszerint az apa, az anya és a közös gyermekeik. Jellemzően relokáció után alakul ki az új család, azaz a gyermekek nem a szülők háztartásában vállalnak gyermeket, hanem saját háztartást vezetnek. A másik lehetséges kialakulási mód a többgenerációs családból való kilépéssel képzett család, azaz, a gyermekek a szülők háztartásában vállalnak gyermeket, rövid ideig együtt él három (vagy több) generáció, majd a gyermekek saját háztartást alapítanak. A nukleáris családtípusok kialakulásának alapvető feltétele, hogy a család képes legyen önmaga fenntartására, egy önálló háztartás fenntartása lényegesen nagyobb anyagi ráfordítást igényel, mint amiről a többgenerációs családok esetében beszélhetünk. A családban általában mindkét szülő dolgozik, egyes esetekben az apa az egyedüli családfenntartó, ám ez napjainkban kevésbé jellemző. A férfi és női nemi szerepek nem mutatnak erőteljes differenciálódást, mindkét szülő szerteágazó feladatokat végez a háztartásban. Ugyanakkor a csecsemőgondozás még mindig hagyományosan az anya feladatköre, bár ez sokkal inkább társadalmi hatás, semmint a családmodellből fakadó szükségesség.

A nyugati kultúrában a második leggyakoribb családtípus az úgynevezett patchwork család, vagy magyar szóval vegyes család. A családmodell általában ismételt monogám kapcsolatból fakadó családalapítással jön létre. A család létrejöhet válás után, illetve haláleset után egyedül maradt szülők házasságkötésével. A tagjai egy apa, egy anya, és egyikük, vagy mindkettejük gyermekei, esetleg közös gyermekek. Berendezkedését tekintve a család nukleáris lenne, ám a két generáció között nem teljes a vérségi kötelék, a második generáció tagjai között gyakran nincs vérségi kötelék. A nemi szerepekre jellemző az,

ami a nukleáris családoknál, tehát a nemek között nem differenciálódik a munkamegosztás. A családon belüli szerepek nem olyan egyértelműek, mint a nukleáris családok esetében, különösképpen a testvérek között. Gyakran alakul ki szerepkonfliktus a szülőkben, illetve a fejletlenebb kognitív rendszerrel rendelkező gyermekek is zavart élhetnek meg. Ezt legfőképpen az okozza, hogy bár berendezkedésre a patchwork család nagy hasonlóságot mutat a nukleáris családdal, működésük, felépítésük nagyban eltér. A vérségi kapcsolat hiánya miatt nem egyértelműek a szülői szerepek egyik családtag számára sem. A szülői kompetenciák gyakran tisztázatlanok, akárcsak az elvárások. Tovább nehezíti a családon belüli szerepek tisztázását, ha a családalapítást egy másik család felbomlása, praktikusán válás előzte meg. Ezekben az esetekben a gyermekekben zavart okozhat a szülői szerepek kiosztása, az új férfi, vagy nő apai, vagy anyai szerepbe helyezése. A mai magyarországi gyakorlatban a nagycsaládosok többsége patchwork családban él.

Patchwork családról beszélhetünk akkor is, ha a család tagjai között nincs vérségi, vagy leszármazási kapcsolat. Ezekben az esetekben praktikusán örökbefogadról, vagy gyermekek átmeneti neveléséről beszélhetünk. A szülők első kapcsolatuk esetén is fogadhatnak örökbe, vagy vehetnek átmeneti nevelésbe gyermeket, ilyenkor a szülők és a gyermekek között nincs vérségi kötelék, ugyanakkor örökbefogadás esetén beszélhetünk törvényes leszármazási viszonyról. Akkor is patchwork családról beszélünk, ha a szülők saját gyermekeik mellé vesznek örökbe, vagy átmeneti nevelésbe gyermeket. Szintén gyakori a nyugati kultúrában a családtörődék, vagy egyszülős család. Erről a típusról akkor beszélhetünk, amikor a szülő egyedül neveli a gyermekét. A családmodell rendszerint válás után alakul ki, ugyanakkor előfordulhat haláleset következtében kialakuló csonka család is.

Viszonylag ritka a nyugati társadalmakban a többgenerációs család. Általában az alacsonyabb életszínvonalon élő szocio-kulturális rétegre jellemző, sok esetben harmadik világból érkező bevándorlók alkotnak ilyen családokat, Magyarországon leginkább a roma kultúrára jellemző. A többgenerációs családok kialakulásának gazdasági és kulturális okai is vannak. Az ilyen családoknál sokkal differenciáltabb a munkavégzés, mint a nukleáris családoknál, és a nemi szerepek is jobban elkülönülnek egymástól. Jellemzően a férfiak feladata a családfenntartás, míg a nőké a gyermeknevelés, így ezekben a családokban általában csak a férfiak dolgoznak. Mint azt már említettem, egy többgenerációs család fenntartása lényegesen kisebb anyagi erőforrásigénnyel jár, mint több nukleáris családé, emiatt a nehezebb anyagi helyzetben élő emberek számára gyakran nincs más lehetőség. A gyermekek nevelése során az idősebb generáció sok feladatot magára tud vállalni a család érdekében, így ezen családok fertilitása általában magasabb.

Fontos megemlíteni, hogy a család minden esetben nyitott rendszer, azaz a fent bemutatott családtípusok között megvan az átjárhatóság lehetősége. Többgenerációs családból például bármikor kialakulhat nukleáris család, abból egyszülős, abból pedig patchwork család.

Szerepek a nagycsaládban

Arra, hogy a nagycsaládok tradicionális berendezkedését, a családon belüli szerepeket megvizsgáljuk, sajnos a nyugati kultúrában nincs lehetőségünk. Az átalakult szociokulturális környezet, változásra kényszerítette a családok berendezkedését is. Mindamellet, hogy eltűnőben vannak mind a több generáció együttélésével kialakult nagycsaládok, mind pedig a három vagy annál több gyermeket nevelő nukleáris nagycsaládok, maguk a családon belüli szerepek is komoly átalakuláson mentek át. A kutatók mégis megtalálták a módját a tradicionális mikrokörnyezet tanulmányozásának.

A mai napig vannak olyan a harmadik világban olyan agrár, vagy félnomád társadalmak, ahol gazdasági hatások a nagycsaládok kialakulásának kedveznek, mint például a Beatrice és John Whiting által 1950-es években vizsgált, kenyai Nyansongóban élő guszik, akiket egy New England-i kisvárosban, Orchard Townban élő amerikai populációval hasonlítottak össze. (Whiting és Whiting, 1975) A guszi

nép csoportban a vizsgálat idején már átalakulóban volt a társadalom, a gazdálkodó, állattenyésztő berendezkedést kezdte felváltani az iparosodás. A családi berendezkedésük azonban még nem reagált a társadalmi változásokra, így tiszta képet lehetett kapni a tradicionális nagycsaládokról. A gazdálkodó társadalmakra jellemző erős munkamegosztás a gusziknál is megfigyelhető volt, a nők végezték a gazdasági munkák nagy részét, míg a férfiak bér munkából éltek (akkoriban kezdtek felhagyni a tradicionális pásztorkodással), valamint sok időt töltöttek a helyi politikával.

Ezzel szemben a modernebbnek tekinthető klasszikus amerikai nukleáris család férfi tagjai kereső foglalkozást végeztek, különböző szakmákban, a nők pedig általánosságban a gyermekneveléssel, a háztartás vezetésével foglalatoskodtak, néhányan pedig részmunkaidőben dolgoztak. Azóta ez a családmodell is átment némi változáson női emancipációnak köszönhetően, ugyanakkor már látható, hogy a nemek közötti munkamegosztás sokkal kevésbé volt jellemző, mint az agrártársadalomban. Orchard Townban a családok egy otthonban laktak, míg a gusziknál ez nem volt jellemző, az asszonyok általában a családi lakóterületen található saját házaikban éltek, a férfiek lakhattak velük egy házban, de az ágyon nem osztozhattak, a gyermekek pedig külön kunyhóban aludtak. A leglényegesebb különbség azonban a gyermekek szerepeiben volt.

A gusziknál azt találták, hogy a gyermekektől már sokszor 3 éves korukban elvárják, hogy bizonyos feladatokban segítsenek az anyjuknak, sőt vegyenek át kisebb feladatokat. 7 éves korukra gazdasági hozzájárulásuk már nélkülözhetetlen volt a család számára. A gyermekek felügyelete az idősebb testvéreik feladata volt, hogy ezzel is tehermentesíteni tudják az édesanyját. Az amerikai családok esetében nem volt gazdasági elvárás támasztva a gyermekek felé, és általában az édesanyjuk felügyelte őket. Ez egyben azt is jelentette, hogy a gyermekek sokkal több időt töltöttek felnőttek között. Az Orchard Town-beli gyermekek negatív gazdasági tényezőként jelennek meg a család költségvetésében, azaz gazdasági ráfordítást jelent minden gyermek, míg a gusziknál pozitív irányba fejlesztik a család gazdasági helyzetét, tehát javakat termelnek.

Whitingék a gyermekek viselkedésében is különbségeket találtak, a guszi gyermekeknél megfigyelték, hogy gondoskodó-felelősségteljes viselkedést mutatnak, azaz felajánlják a segítségüket, támogatásukat, és megbízható javaslatokat adnak. Mindemellett hatalmaskodó-agresszív attitűdöt is azonosítottak náluk, azaz gyakran utasították a testvéreiket rendre, támadták meg, vagy sértegették őket. Ennek a magyarázata az, hogy a guszik a szüleiktől teljes hatalmat kaptak a kisebb gyermekek nevelésében, abból a célból, hogy biztosíthassák a túlélésüket.

Ebből fakad a gondoskodó magatartás, ugyanakkor ezt a hatalmat gyakran használták fel a testvéreik bosszantására, fegyelmezésére (hatalmaskodó-agresszív viselkedés), amit a szülei igyekeztek kiigazítani. Az iparosodott társadalom gyermekei ezzel szemben függő-uralkodó viselkedést mutatnak, azaz vagy segítséget kérnek, vagy irányítani próbálják a többieket. Jellemző még rájuk, hogy barátságosan viselkednek, lovacskáznak, megérintik a társaikat, amit Whitingék társaságkedvelő-bizalmas viselkedésnek azonosítottak. Mivel az amerikai gyermekektől nem függött a családjuk jóléte, kevésbé volt rájuk jellemző a gondoskodó magatartás, ugyanakkor az iskolában versengtek a jó jegyekért, arra nevelték őket, hogy egyéniségek legyenek, egyénként gondolkodjanak.

A mai modern nagycsaládok természetesen sokban különböznek a fentebb bemutatott klasszikustól. Egyrészt technokrata társadalomban élünk, másrészt nem a nagycsaládos berendezkedés a legelterjedtebb, harmadrészt pedig a nyugati kultúrában gyakorlatilag nincs többnejűség, mint a kenyai gusziknál.

A vizsgálati eszköz bemutatása

Vizsgálati eszközünk önbevallásos kitöltésen alapuló kérdőív volt. A vizsgálatot 500 fő bevonásával végeztük el.

Egyetlen demográfiai adatot gyűjtöttünk, amely a válaszadó nemzetiségére vonatkozott.

A vizsgálatunk célja az volt, hogy összehasonlítsuk a magyar, román, szerb, szlovák és ukrán válaszadók sajátosságait, annak érdekében, hogy megismerjük a kulturális különbségeket.

Az adatok vizsgálatához egyszerű leíró statisztikát, illetve ahol volt rá lehetőségünk, ott variancia analízist, illetve független mintás T-próbát alkalmaztunk annak érdekében, hogy a variancia analízis eredményeit differenciálni tudjuk.

Kérdőívünk bemutatása

I. Családok működése

1. Kérjük, hogy 1-5-ig terjedő skálán értékelje, hogy az Ön környezetében az alábbi tulajdonságok mennyire jellemzik a családokat! (1- egyáltalán nem jellemző, 5 – teljes mértékben jellemző)

- a. A családokban fontos, hogy ki milyen teljesítményt nyújt (akár iskolában, akár munkahelyen)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- b. A család minden tagjának van rendszeres feladata (pl. valamely házimunka)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- c. A családban fontos az önállóság

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- d. A családban alapvető elvárás, hogy felelősséget vállaljunk tetteinkért.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

2. Kérjük, hogy 1-5-ig terjedő skálán értékelje, hogy az Ön környezetében a családokban mennyire fontos az összetartozás, a család egységben való kezelése, a hagyományok átörökítése! (1- egyáltalán nem jellemző, 5 – teljes mértékben jellemző)

- a. A családok hétfvégén, egyidőben, egyszerre ülnek le az ebédhez

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- b. A családi ünnepeket mindig együtt tartják

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- c. A családokra jellemzők a rendszeres rokonlátogatások

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- d. A családokban fontos a hagyományok őrzése

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

3. Kérjük, hogy 1-5-ig terjedő skálán értékelje a családon belüli kapcsolatokat, azok minőségét! (1- egyáltalán nem jellemző, 5 – teljes mértékben jellemző)

a. A családban fontos a kapcsolatok minősége

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

b. A családban fontos az egymás segítése

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

c. A családban alapvető érték a bizalom

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

d. A családban alapvető fontosságú az őszinteség

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

4. Kérjük, hogy 1-5-ig terjedő skálán értékelje a testi-lelki egészség, valamint a hit tényezők értékét! (1- egyáltalán nem jellemző, 5 – teljes mértékben jellemző)

a. A családban fontos a családtagok egészsége

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

b. A család tagjai számára fontos a vallás

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

II. Értékek

1. Kérjük jelölje a táblázatban, hogy Ön szerint a környezetében az alábbi értékek elsajátításának mi a jellemző helyszíne! Csak a legjellemzőbbet jelölje!

Érték	Az érték elsajátításának legjellemzőbb helyszíne			
	Otthon	Iskolában	Munkahelyen	Egyéb
eltökéltség és kitartás				
felelősségérzet				
jól neveltség				
függetlenség				
engedelmesség				
vallásos hit				
takarékosság				
tolerancia és tisztelet				
önzetlenség				
kreativitás				
kemény munka értéke (szorgalom)				

2. Az Ön családjában mennyire fontos:

	3. Nagyon fontos	2. Fontos	1. Közömbös
a nyugodt, biztonságos élet			
az anyagi jólét			

a társadalmi egyenlőség			
a családi boldogság			
az egyéni szabadság			
a tartalmas munka			
a közösségi magatartás			
a közélet demokrácia			

III. A család funkciói

1. Rangsorolja a család alábbi funkcióit! A legfontosabb 7 pont, a legkevésbé fontos 1 pontot kap.

Funkció	Rangsor
Reprodukciós funkció	
Pszicho-szociális funkció (mentálhigiénés)	
Irányítási és ellenőrzési funkció	
Érzelmi vagy emocionális funkció	
Szocializációs funkció	
Szellemi-kulturális funkció	
Gondozó-ellátó funkció	

2. Önnek mi jut először eszébe a család szó hallatán? Írja a vonalra!

---

3. Ön szerint milyen egy tipikus magyar család?

---

4. Ön szerint milyen egy ideális család?

---

5. Melyik dal/vers/közmondás jut Önnek eszébe elsőként a családdal kapcsolatban?

IV. Családtámogatási rendszerek

1. Kérjük sorolja fel, milyen családtámogatásokat ismer!

---

2. Milyen, nem pénzbeli támogatásokat, lehetőségeket ismer, mellyel ösztönzik a gyermekvállalást? (pl. apák szülési szabadsága)

---

3. Ön mit gondol, mennyire motiválhatnak valakit általában a családalapítási és gyermekvállalási szándékában a jelenleg igénybe vehető támogatások? Kérjük jelölje 1-5-ig terjedő skálán, ahol:

	1 – Egyáltalán nem motivál	2 – Inkább nem motivál	3 – Motivál is meg nem is	4 – Inkább motivál	5 – Teljes mértékben motivál
Pénzbeli ellátások					
Távmunka					
Részmunkaidő					
Ingyenes tankönyv, étkezés					
Kedvezményes utazás					
Rendezvények					
Egyéb állami ellátások					

4. Mit gondol, az Ön környezetében mennyire akadályozó vagy ösztönző tényező az alábbi?

	1 – Teljes mértékben akadályoz	2 – Inkább akadályoz	3 Se nem akadályoz, se nem ösztönöz	4 – Inkább motivál	5 – Teljes mértékben motivál
Munka					
Anyagi körülmények					
Szülői, családi, rokoni ráhatás					
Barátok, ismerősök hatása					
Jövedelmi körülmények					
Lakhatási körülmények					
Egészségi állapot					
Életkor					
Családi állapot					
Vallás					

Családpolitikai támogatások					
-----------------------------	--	--	--	--	--

V. Együtműködések

1. Kérjük, hogy 1-5-ig terjedő skálán értékelje, hogy az Ön környezetében mennyire jellemző az alábbi területeken az együtműködés a gyermekes családokra! (1- egyáltalán nem jellemző, 5 – teljes mértékben jellemző)

a. Segítik egymást tapasztalataik átadásával

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

b. Közös programokat szerveznek

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

c. Átadják egymásnak piaci ára alatt vagy ingyenesen a már számukra szükségtelenné vált tárgyakat, kinőtt ruhákat.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

d. On-line (chat, fórum, zárt felhasználói csoportok) formában tartják egymással a kapcsolatot

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

e. Egy kisgyermekes család mennyire számíthat Ön szerint a családon belül más generáció segítségére?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

A kérdőív nem minden kérdése került kiértékelése, az összehasonlíthatóság hiánya miatt, illetve a rendelkezésre álló adatok minősége miatt.

A vizsgálati eredményeket kérdéskörök köré csoportosítottuk. Ezek a kérdéskörök a következők voltak:

- Családok működése
  - Arra voltunk kíváncsiak, hogy a különböző nemzetiségek esetében van-e számottevő különbség abban, hogy miként értékelik a családok legfontosabb dimenzióit.
- A szocializáció közegei
  - A kérdés az volt, hogy az egyes társadalom szempontjából hasznosnak, kívánatosnak ítélt személyiségvonások, értékek elsajátítása milyen szociális közegben történik
- A családi értékek
  - Arra voltunk kíváncsiak, hogy melyek azok a családi értékek, amiket a válaszadók a legfontosabbnak tartanak a családjukban.
- A család funkciói
  - A családok funkcióit vizsgáltuk. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a megkérdezettek szerint melyek a családok legfontosabb funkciói, melyek azok a tevékenységek, amelyek a legfontosabbak a családban.
- Családalapítás és gyermekvállalás állami motivációs faktorai
  - Kérdéskörünk vizsgálata arra vonatkozott, hogy milyen állami támogatások, jóléti motivációs faktorok befolyásolhatják pozitív irányba a gyermekvállalási kedvet.
- Családalapítás és gyermekvállalás szociális motivációs faktorai

- Kérdéskörünk vizsgálata arra vonatkozott, hogy milyen szociális motivációs faktorok befolyásolhatják pozitív irányba a gyermekvállalási kedvet.

Az alábbiakban bemutatjuk összehasonlító vizsgálatunk eredményeit.

Családok működése

A kérdéskörben arra voltunk kíváncsiak, hogy a különböző nemzetiségek esetében van-e számottevő különbség abban, hogy miként értékelik a családok legfontosabb dimenzióit.

Kérdőívünk vonatkozó fejezete a következő attitűdökre tér ki:

- Teljesítmény iránti igény
- Munkamegosztás
- Önállóság
- Közös értékek
- Családi kapcsolattartás
- Hagyományok megőrzése
- Kötődés
- Segítségnyújtás
- Bizalom
- Őszinteség
- Egészségmegőrzés
- Vallás

Minden attitűdöt legalább egy kérdéssel vizsgáltunk, a válaszadás önbevalláson alapult, a válaszokat 5 fokozatú Likert skálán lehetett megadni.

Teljesítmény iránti igény

Első vizsgált attitűdünk a teljesítmény iránti igény volt. A vizsgálati irány két részre osztdott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fokú igény mutatkozik a teljesítmény iránt, legyen az akár munkahelyi, akár iskolai teljesítmény, és van-e olyan ország, ahol az igény jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az elvárt teljesítményben.

Értékelendő állításunk így szólt:

A családokban fontos, hogy ki milyen teljesítményt nyújt (akár iskolában, akár munkahelyen).

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Teljesítmény iránti igény átlaga	3,73	3,64	3,9	3,82	3,68	3,75
Szórás	0,94	0,9	0,79	0,7	0,73	0,82

1. táblázat

Ahogy azt a 1. táblázatban láthatjuk, a legmagasabb teljesítmény iránti igény a román mintában ($m=3,9$) mutatkozott, amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb az elvárás az ukránoknál ($m=3,64$). A teljes vizsgált minta $m=3,75$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol 1 az egyáltalán nem jellemző, 5 a teljes mértékben jellemző.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	3,836	3	1,279	1,808	,145

2. táblázat

Ahogy a 2. táblázatból látható, a nemzetek közötti összességében nincs statisztikailag igazolható különbség ($p=0,145$) annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a munkahelyi, vagy iskolai teljesítményt.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek megközelítőleg azonosan értékelik a teljesítmény iránti igény erősségét a közvetlen környezetükben, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 3. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	,638	172	,524	,0890
Magyarország-Románia	-1,124	180	,263	-,1469
Magyarország-Szerbia	-,739	178	,461	-,0916
Ukrajna-Románia	-1,934	184	,055	-,2358
Szerbia-Románia	-,516	190	,606	-,0552
Ukrajna- Szerbia	-1,572	182	,118	-,1806
Szlovákia-Magyarország	-,393	186,982	,695	-,0468
Szlovákia-Ukrajna	,377	196	,707	,0440
Szlovákia-Románia	-2,006	199	,046	-,2168
Szlovákia- Szerbia	-1,430	198	,154	-,1451

3. táblázat

Az adatok alapján további megerősítést nyert az, hogy nincs különbség az egyes nemzetek között abban a tekintetben, hogy mennyire tartják fontosnak azt, hogy a családtagok milyen teljesítményt nyújtanak az iskolában, vagy a munkahelyükön. Még a legnagyobb különbséget mutató Ukrajna-Románia párosítás sem hozott szignifikáns eltérést. Általánosságban elmondható, hogy a teljesítmény iránti igény a teljes mintán a közepestől erősebb.

Munkamegosztás

Következő vizsgálat attitűdünk a családon belüli munkamegosztás volt. Hasonlóan az előbbiekhez, a vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen gyakoriságú az a jelenség, hogy a családon belül mindenkinek van valamilyen házimunkája, feladata, és van-e olyan ország, amelyik esetében számítani lehet az átlagtól való eltérésre. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség a munkamegosztás gyakoriságában.

Értékelendő állításunk így szól:

A család minden tagjának van rendszeres feladata (pl. valamely házimunka)

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Munkamegosztás gyakorisága	3,85	3,66	3,6	3,55	3,07	3,58
Szórás	0,95	0,89	0,77	0,82	1,01	0,93

4. táblázat

Ahogy az kiderül a 4. táblázatból, a legmagasabb fokú munkamegosztás a magyarokat jellemzi ($m=3,85$), míg a legalacsonyabb ez az érték Szlovákiában mutatkozott ($m=3,07$). A teljes mintán az átlag $m=3,58$.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés a nemzetek között, és az átlagtól, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	32,895	4	8,224	10,074	,000

5. táblázat

Ahogy az 5. táblázatból látható, a nemzetek között összességében van statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) annak tekintetében, hogy mennyire gyakori náluk a családon belüli munkamegosztás.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek között különbözik a munkamegosztás gyakorisága, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 6. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	1,261	172	,209	,1740
Magyarország-Románia	2,136	180	,034	,2727
Magyarország-Szerbia	2,229	178	,027	,2916
Ukrajna-Románia	,806	184	,421	,0987
Szerbia-Románia	-,164	190	,870	-,0190
Ukrajna- Szerbia	,937	182	,350	,1177
Szlovákia-Magyarország	-5,532	199	,000***	-,7708
Szlovákia-Ukrajna	-4,248	197	,000***	-,5841

Szlovákia-Románia	-4,074	199	,000***	-,5208
Szlovákia-Szerbia	-3,637	198	,000***	-,4763

6. táblázat

Az eredmények alapján tehát van statisztikailag bizonyítható eltérés a vizsgálatban szereplő országok között abban a tekintetben, hogy mennyire gyakori a munkamegosztás a családokban. **A szlovák családoknál minden egyéb országgal összehasonlítva alacsonyabb a munkamegosztás.**

Önállóság

Harmadik vizsgált attitűdünk a családok önállóságát vizsgálta. Hasonlóan az előbbiekhöz, a vizsgálati irány két részre osztozott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban mennyire tartják fontosnak a családtagok önállóságát, illetve azt, hogy mennyire térnek el a csoportok az átlagostól. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az önállóság fontosságában.

Értékelendő állításunk így szólt:

A családban fontos az önállóság

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
	3,94	3,54	4,04	4,33	4,45	4,06
Szórás	1,06	0,98	0,75	0,51	0,65	0,855

7. táblázat

Ahogy látható, az önállóság leginkább a szlovákok számára fontos ($m=4,45$), míg a legkevésbé az ukrán ($m=3,54$) mintára jellemző, hogy fontosnak tartják az önállóságot. A teljes minta átlaga $m=4,06$.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés a nemzetek között, és az átlagtól, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	51,078	4	12,769	19,994	,000***

8. táblázat

Ahogy azt láthatjuk, a nemzetek közti különbség, és az átlagtól való eltérés szignifikáns ($p=0,000$), tehát statisztikailag igazolható, hogy jelentős eltérés van a nemzetek önállóságról alkotott véleményében.

Annak érdekében, hogy a különbség minőségére is fényt derítsünk, meg, független mintás T próba segítségével hasonlítottuk össze a különböző nemzeteket

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	3,058	172	,003**	,4489
Magyarország-Románia	-,248	180	,804	-,0324
Magyarország-Szerbia	2,212	168,109	,028	,2916

Ukrajna-Románia	,806	184	,421	,0987
Szerbia-Románia	-,164	190	,870	-,0190
Ukrajna- Szerbia	,937	182	,350	,1177
Szlovákia- Magyarország	4,135	164,689	,000**	,5154
Szlovákia- Ukrajna	8,180	177,286	,000**	,9146
Szlovákia- Románia	4,310	199	,000**	,4154
Szlovákia- Szerbia	1,402	198	,162	,1221

9. táblázat

Ahogy az a fenti táblázatban is látható, szignifikáns különbség mutatkozik Magyarország és Ukrajna között a családon belüli önállóság tekintetében, azaz **Magyarországon a családokban magasabb fokú az önállóság, mint Ukrajnában. A szlovák megkérdezettek körében a családon belüli önállóság iránt erőteljesebb igény mutatkozik, mint a magyar, az ukrán, és a román mintában.**

A többi ország pár tekintetében nem találtunk szignifikáns eltérést.

Felelősségtudat

Következő attitűdünk a családok felelősségtudatát vizsgálta. Hasonlóan az előbbiekhöz, a vizsgálati irány két részre osztozott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban mennyire tartják fontosnak a családtagok felelősségtudatát, illetve azt, hogy mennyire térnek el a csoportok az átlagostól. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az felelősségvállalás fontosságában.

Értékelendő állításunk így szólt:

A családban alapvető elvárás, hogy felelősséget vállaljunk tetteinkért.

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
	4,27	4	4,32	4,54	4,6	4,34
Szórás	0,91	0,94	0,61	0,61	0,56	0,76

10. táblázat

Ahogy látható, a felelősségvállalás, leginkább a szlovákok számára fontos (m=4,6), míg a legkevésbé az ukrán (m=3,54) mintára jellemző, hogy fontosnak tartják az önállóságot. A teljes minta átlaga m=4,34.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés a nemzetek között, és az átlagtól, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	23,031	4	5,758	10,745	,000**

11. táblázat

Ahogy azt láthatjuk, a nemzetek közti különbség, és az átlagtól való eltérés szignifikáns (p=0,000), tehát statisztikailag igazolható, hogy jelentős eltérés van a nemzetek önállóságról alkotott véleményében.

Annak érdekében, hogy a különbség minőségére is fényt derítsünk, meg, független mintás T próba segítségével hasonlítottuk össze a különböző nemzeteket összehasonlítása érdekében.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	1,661	172	,099	,2358
Magyarország-Románia	-,628	180	,531	-,0725
Magyarország-Szerbia	-3,113	178	,002**	-,3802
Ukrajna-Románia	-2,692	184	,008**	-,3084
Szerbia-Románia	-,164	190	,870	-,0190
Szlovákia-Magyarország	3,095	164,504	,002**	,3340
Szlovákia-Ukrajna	5,461	158,275	,000**	,6040
Szlovákia-Románia	3,396	199	,001**	,2840
Szlovákia-Szerbia	,773	198	,440	,0585
Ukrajna-Szerbia	-4,792	182	,000**	-,5256

12. táblázat

Ahogy az a fenti táblázatban is látható, szignifikáns különbség mutatkozik Magyarország és Szerbia között a családon belüli felelősségtudat tekintetében, azaz **Magyarországon a családokban alacsonyabb fokú a felelősségtudat, mint Szerbiában (p=0,008), Ukrajnában mind Romániával, mind Szerbiával összehasonlítva alacsonyabb fokú a felelősségtudat, mint Szerbiában. Szlovákiában – Szerbiát kivéve – minden egyéb országgal összehasonlítva magasabb a családon belüli felelősségtudat.**

Közös értékek

Következő attitűdünk a családok közös értékeit vizsgálta. Hasonlóan az előbbiekhöz, a vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban mennyire tartják fontosnak a családok olyan közös értékeit, mint például egy családi ebéd, illetve azt, hogy mennyire térnek el a csoportok az átlagostól. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az önállóság fontosságában.

Értékelendő állításunk így szólt:

A családok hétvégén, egyidőben, egyszerre ülnek le az ebédhez.

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlag	3,79	3,51	3,57	3,34	3,32	3,51
Szórás	1,13	1,15	0,7	0,65	0,69	0,90

13. táblázat

Ahogy látható, a családi értékek, leginkább a magyarok számára fontosak (m=3,79), míg a legkevésbé a szlovák (m=3,32) mintára jellemző, hogy fontosnak tartják az önállóságot. A teljes minta átlaga m=3,51.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés a nemzetek között, és az átlagtól, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	14,708	4	3,677	4,603	,001***

14. táblázat

Ahogy azt láthatjuk, a nemzetek közti különbség, és az átlagtól való eltérés szignifikáns ($p=0,001$), tehát statisztikailag igazolható, hogy jelentős eltérés van abban, hogy a nemzetek mennyire tartják fontosnak a közös értékeket.

Annak érdekében, hogy a különbség minőségére is fényt derítsünk, meg, független mintás T próba segítségével hasonlítottuk össze a különböző nemzeteket.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	1,315	172	,190	,226
Magyarország-Románia	1,502	180	,135	,209
Magyarország-Szerbia	2,989	178	,003**	,408
Ukrajna-Románia	-,119	184	,905	-,016
Szerbia-Románia	-2,000	190	,047	-,199
Ukrajna- Szerbia	1,350	182	,179	,182
Szlovákia-Magyarország	-3,616	165,304	,000**	-,473
Szlovákia-Ukrajna	-1,431	158,088	,154	-,193
Szlovákia-Románia	-2,527	199	,012**	-,253
Szlovákia- Szerbia	-,279	198	,781	-,027

15. táblázat

Ahogy az a fenti táblázatban is látható, szignifikáns különbség mutatkozik Magyarország és Szerbia között a családi értékek fontossága tekintetében, azaz **Magyarországon a családokban fontosabbnak tartják a családi értékeket, mint Szerbiában ($p=0,008$)**. A szlovák megkérdezettek a magyar, és román megkérdezettől kevésbé fontosnak tartják a családi értékeket.

Családi kapcsolattartás

Következő attitűdünk a családok közös értékeit vizsgálta. Hasonlóan az előbbiekhöz, a vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban mennyire tartják fontosnak a családi kapcsolatokat, mint például egy családi ebéd, illetve azt, hogy mennyire térnek el a csoportok az átlagostól. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség a családi kapcsolattartás fontosságában.

Értékelendő állításunk így szólt:

A családokra jellemzők a rendszeres rokonlátogatások.

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlag	3,66	3,64	3,43	3,87	3,82	3,68
Szórás	0,96	0,85	0,83	0,54	0,58	0,78

16. táblázat

Ahogy látható, a családi értékek, leginkább a szerbek számára fontosak ($m=3,87$), míg a legkevésbé az román ($m=3,43$) mintára jellemző, hogy fontosnak tartják a családtagokkal való kapcsolattartást. A teljes minta átlaga $m=3,68$.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés a nemzetek között, és az átlagtól, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	39,619	4	9,905	20,518	,000**

17. táblázat

Ahogy azt láthatjuk, a nemzetek közti különbség, és az átlagtól való eltérés szignifikáns ($p=0,000$), tehát statisztikailag igazolható, hogy jelentős eltérés van abban, hogy a nemzetek mennyire tartják fontosnak a közös értékeket.

Annak érdekében, hogy a különbség minőségére is fényt derítsünk, független mintás T próba segítségével hasonlítottuk össze a különböző nemzeteket.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-,202	172	,840	-,0271
Magyarország-Románia	1,340	180	,182	,1728
Magyarország-Szerbia	-2,128	178	,035	-,2372
Ukrajna-Románia	4,293	163,017	,000**	,4100
Szerbia-Románia	-2,000	190	,047	-,199
Ukrajna- Szerbia	-2,074	143,807	,040	-,2101
Szlovákia-Magyarország	1,431	163,492	,154	,1618
Szlovákia-Ukrajna	3,445	176,040	,001**	,341
Szlovákia-Románia	3,848	178,343	,000***	,3918
Szlovákia- Szerbia	-,713	198	,477	-,0570

18. táblázat

Ahogy az a fenti táblázatban is látható, szignifikáns különbség mutatkozik Ukrajna és Románia között a családi kapcsolatok fontossága tekintetében, azaz **Ukrajnában, és Szlovákiában a családokban fontosabbnak tartják a családi kapcsolatok ápolását, mint Romániában ($p=0,000$)**. A szlovákok, még az ukránoknál is fontosabbnak értékelték az állítást. ($p=0,001$)

Hagyományok megőrzése

Következő vizsgált attitűdünk a teljesítmény iránti igény volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, mennyire tartják fontosnak a családi kapcsolatok ápolását, és van-e olyan ország, ahol ez az érték jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség a hagyományok őrzésében.

Értékelendő állításunk így szólt:

A családokban fontos a hagyományok őrzése.

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlag	3,63	3,46	3,51	3,78	3,77	3,63
Szórás	1	0,94	0,74	0,53	0,5	0,78

19. táblázat

Ahogy azt a 20. táblázatban láthatjuk, a legmagasabb teljesítmény iránti igény a szerb mintában ($m=3,78$) mutatkozott, amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb az elvárás az ukránoknál ($m=3,46$). A teljes vizsgált minta $m=3,63$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol 1 az egyáltalán nem jellemző, 5 a teljes mértékben jellemző.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	8,470	4	2,117	3,539	,007***

20. táblázat

Ahogy a 20. táblázatból látható, a nemzetek között összességében van statisztikailag igazolható különbség ($p=0,007$) annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a családi hagyományokat.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a hagyományőrzés iránti igény erősségét a közvetlen környezetükben, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 21. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	,967	172	,335	,1420
Magyarország-Románia	1,184	180	,238	,1537
Magyarország-Szerbia	-1,252	121,499	,213	-,1517
Ukrajna-Románia	3,327	190	,001	,3054
Szerbia-Románia	-,516	190	,606	-,0552
Ukrajna- Szerbia	-2,675	182	,008	-,2937

Szlovákia-Magyarország	1,268	146,378	,207	,1423
Szlovákia-Ukrajna	1,717	172,035	,088	,1789
Szlovákia-Románia	2,913	174,393	,004**	,2623
Szlovákia-Szerbia	-,211	198	,833	-,0156

21. táblázat

Az adatok alapján nincs lényegi különbség az egyes nemzetek között abban a tekintetben, hogy mennyire tartják fontosnak azt, hogy a családtagok mennyire tartják fontosnak a családokban a hagyományok őrzését. **Ugyanakkor szignifikáns ($p=0,001$) különbség mutatkozik Ukrajna és Románia között, az ukránok fontosabbnak találták a hagyományok őrzését a román mintánál, csakúgy, mint a szlovákok ($p=0,004$).**

Kötődés

Következő vizsgált attitűdünk a családtagok közötti kötődés minősége volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, mennyire tartják erősnek a családtagok, és van-e olyan ország, ahol ez az érték jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség a kötődés erősségében.

Értékelendő állításunk így szólt:

A családban fontos a kapcsolatok minősége.

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlag	3,9	4,24	4,1	4,74	4,65	4,34
Szórás	0,91	0,81	0,65	0,65	0,53	0,76

22. táblázat

Ahogy azt a 22. táblázatban láthatjuk, a legmagasabb minőségű kötődés a szerb mintában ($m=4,74$) mutatkozott, amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a kötődés minősége a magyaroknál ($m=3,9$). A teljes vizsgált minta $m=4,34$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol 1 az egyáltalán nem jellemző, 5 a teljes mértékben jellemző.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	42,167	4	10,542	21,063	,000***

23. táblázat

Ahogy a 23. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség van ($p=0,000$) annak tekintetében, hogy mennyire értékeli erősnek a családi kötődést.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékeli a családi kapcsolatok erősségét a közvetlen környezetükben, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 24. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-2,328	172	,021	-,3060
Magyarország-Románia	-2,009	180	,046	-,2341
Magyarország-Szerbia	-6,731	131,462	,000**	-,7746
Ukrajna-Románia	,677	166,769	,500	,0719
Szerbia-Románia	6,385	190	,000**	,5405
Ukrajna- Szerbia	-4,621	152,707	,000**	-,4686
Szlovákia-Magyarország	6,449	159,698	,000**	,6835
Szlovákia-Ukrajna	4,169	167,461	,000**	,4086
Szlovákia-Románia	5,949	199	,000**	,5035
Szlovákia- Szerbia	-,840	198	,402	-,0637

24. táblázat

Az adatok alapján látható (24. táblázat), hogy **Szerbiában, és Szlovákiában az összes többi országgal összevetve lényegesen a legerősebb a családtagok közötti kötődés. Szerbia, és Szlovákia között nincs különbség.** Szembetűnő az, hogy az eddig vizsgált attitűdök közül egyetlen ország esetében sem volt olyan szintű dominancia, mint jelen esetben a szerbeknél, a minta átlaga megközelíti maximális pontszámot. Ez felveti további vizsgálatok érdekességét.

Segítségnyújtás

Következő vizsgált attitűdünk a családtagok közötti kölcsönös segítségnyújtás volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, mennyire tartják fontosnak a családtagok közötti kötődést, és van-e olyan ország, ahol ez az érték jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség a kölcsönös segítségnyújtás gyakoriságában.

Értékelendő állításunk így szólt:

A családban fontos az egymás segítése

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlag	4,1	4,51	4,5	4,78	4,73	4,53
Szórás	0,92	0,66	0,65	0,46	0,51	0,7

25. táblázat

Ahogy azt a 25. táblázatban láthatjuk, a legmagasabb minőségű segítségnyújtás a szerb mintában (m=4,78) mutatkozott, amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a kötődés minősége a magyaroknál (m=4,1). A teljes vizsgált minta m=4,53 átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol 1 az egyáltalán nem jellemző, 5 a teljes mértékben jellemző.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	27,581	4	6,895	15,718	,000**

26. táblázat

Ahogy a 26. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség van ($p=0,000$) annak tekintetében, hogy mennyire értékeli fontosnak a családtagok közötti kölcsönös segítségnyújtást.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a családtagok közötti kölcsönös segítségnyújtást a közvetlen környezetükben, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 27. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-3,618	172	,000**	-,4463
Magyarország-Románia	-4,137	180	,000**	-,4964
Magyarország-Szerbia	-6,463	178	,000**	-,7084
Ukrajna-Románia	-,518	184	,605	-,0502
Szerbia-Románia	2,576	172,747	,011**	,2119
Ukrajna-Szerbia	-3,097	157,284	,002**	-,2621
Szlovákia-Magyarország	5,826	154,674	,000**	,6128
Szlovákia-Ukrajna	2,529	182,665	,012**	,2126
Szlovákia-Románia	1,959	187,066	,052	,1628
Szlovákia-Szerbia	-,795	198	,427	-,0550

27. táblázat

Az adatok alapján látható (27. táblázat), hogy **Szerbiában – Szlovákiát kivéve – az összes többi országgal összevetve lényegesen a legerősebb a családtagok közötti kölcsönös segítségnyújtás. Szlovákiában erősebb a kölcsönös segítségnyújtás, mint Magyarországon ($p=0,000$), vagy Ukrajnában.** Az eredmény erős korrelációt mutat a családon belüli kötődéssel. Ez felveti további vizsgálatok érdekességét, amiben érdemes lehet kitérni az ok okozati kapcsolat feltárására. Szerbia dominanciája mellett a másik érdekes eredmény **Magyarország abszolút utolsó helye az összevetésben.** A minta alapján, Magyarországon tartják a legkevésbé fontosnak azt, hogy a családtagok kölcsönösen segítsék egymást.

Bizalom

Következő vizsgált attitűdünk a családtagok közötti kölcsönös bizalom volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, mennyire tartják fontosnak a

családtagok közötti bizalmat, és van-e olyan ország, ahol ez az érték jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség a kölcsönös bizalom erősségében.

Értékelendő állításunk így szólt:

A családban alapvető érték a bizalom.

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlag	4,1	4,2	4,3	4,77	4,73	4,44
Szórás	0,94	0,79	0,64	0,44	0,48	0,73

28. táblázat

Ahogy azt a 28. táblázatban láthatjuk, a legmagasabb minőségű bizalom a szerb mintában ($m=4,77$) mutatkozott, amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a kötődés minősége a magyaroknál ($m=4,1$). A teljes vizsgált minta $m=4,44$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol 1 az egyáltalán nem jellemző, 5 a teljes mértékben jellemző.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	35,666	4	8,917	18,806	,000***

29. táblázat

Ahogy a 29. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség van ($p=0,000$) annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a családtagok közötti kölcsönös bizalmat.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a családtagok közötti kölcsönös bizalmat a közvetlen környezetükben, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetségek között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 30. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-1,155	172	,250	-,1541
Magyarország-Románia	-2,598	145,165	,010**	-,3212
Magyarország-Szerbia	-6,232	115,112	,000**	-,7084
Ukrajna-Románia	-1,570	184	,118	-,1670
Szerbia-Románia	4,813	168,830	,000**	,3872
Ukrajna-Szerbia	-5,796	135,763	,000**	-,5542

Szlovákia-Magyarország	5,937	146,341	,000**	,6317
Szlovákia-Ukrajna	5,298	159,829	,000**	,4980
Szlovákia-Románia	-2,006	199	,046	-,2168
Szlovákia-Szerbia	-1,430	198	,154	-,1451

30. táblázat

Az adatok alapján látható (30. táblázat), hogy **Szerbiában az összes többi országgal összevetve lényegesen a legerősebb a családtagok közötti kölcsönös bizalom.** Az eredmény erős korrelációt mutat az eddigiekkel, nem túl meglepő módon. Úgy tűnik az eredmények alapján, hogy Szerbiában kimagaslóan fontos a kölcsönösség a családokban. **Magyarország és Románia között is szignifikáns ($p=0,010$) eltérés mutatkozik, a román mintán erősebb a kölcsönös bizalom, mint a magyaron. Szlovákiában mind a magyarokkal, mind az ukránokkal összehasonlítva magasabb a kölcsönös bizalom.**

Őszinteség

Következő vizsgált attitűdünk a családtagok közötti őszinteség volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, mennyire tartják fontosnak a családtagok közötti őszinteséget, és van-e olyan ország, ahol ez az érték jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség a kölcsönös bizalom erősségében.

Értékelendő állításunk így szólt:

A családban alapvető fontosságú az őszinteség.

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlag	4,24	4,20	4,34	4,77	4,74	4,46
Szórás	0,9	0,86	0,69	0,44	0,46	0,73

31. táblázat

Ahogy azt a 31. táblázatban láthatjuk, a legmagasabb minőségű őszinteség – újra – a szerb mintában ($m=4,77$) mutatkozott, amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb az őszinteség minősége az ukránoknál ($m=4,2$). A teljes vizsgált minta $m=4,46$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol 1 az egyáltalán nem jellemző, 5 a teljes mértékben jellemző.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	30,759	4	7,690	15,729	,000**

32. táblázat

Ahogy a 32. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség van ($p=0,000$) annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a családtagok közötti kölcsönös őszinteséget.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a családtagok közötti kölcsönös őszinteséget a közvetlen környezetükben, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 33. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	,242	172	,809	,0325
Magyarország-Románia	-,891	180	,374	-,1064
Magyarország-Szerbia	-5,138	118,854	,000**	-,5554
Ukrajna-Románia	-3,136	161,531	,002**	-,1741
Szerbia-Románia	5,310	162,141	,000**	,4491
Ukrajna-Szerbia	-5,751	129,125	,000**	-,5879
Szlovákia-Magyarország	4,973	147,359	,000**	,5026
Szlovákia-Ukrajna	5,475	147,512	,000**	,5385
Szlovákia-Románia	4,811	171,255	,000**	,4026
Szlovákia-Szerbia	-,551	198	,582	-,0352

33. táblázat

Az adatok alapján látható (33. táblázat), és az eddigiek alapján várható volt, hogy **Szerbiában, és Szlovákia az összes többi országgal összevetve lényegesen a legerősebb a családtagok közötti kölcsönös őszinteség.** Az eredmény erős korrelációt mutat az eddigiekkel, nem túl meglepő módon. Úgy tűnik az eredmények alapján, hogy Szerbiában kimagaslóan fontos a kölcsönösség a családokban. **Ukrajna és Románia között is szignifikáns ($p=0,002$) eltérés mutatkozik, a román mintán erősebb a kölcsönös őszinteség, mint az ukránon.**

Egészségmegőrzés

Következő vizsgált attitűdünk az egészséges életmód, és az egészségmegőrzés fontossága volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, mennyire tartják fontosnak az egészségmegőrzést, és van-e olyan ország, ahol ez az érték jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az egészséges életmód fontosságában.

Értékelendő állításunk így szólt:

A családban fontos a családtagok egészsége.

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlag	4,2	4,75	4,94	4,98	4,98	4,77
Szórás	0,93	0,42	3,12	0,14	0,19	0,57

34. táblázat

Ahogy azt a 34. táblázatban láthatjuk, a legfontosabbnak a szerb, és a szlovák mintában ($m=4,98$) tartják a családtagok egészségét, amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legkevésbé fontosnak Magyarországon értékelték ($m=4,2$). A teljes vizsgált minta $m=4,77$ átlagpontszámmal értékelt az állítást, ahol 1 az egyáltalán nem jellemző, 5 a teljes mértékben jellemző.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	44,197	4	11,049	45,714	,000**

35. táblázat

Ahogy a 35. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség van ($p=0,000$) annak tekintetében, hogy mennyire értékeli fontosnak a válaszadók a családtagok egészségét.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékeli a családtagok egészségét a közvetlen környezetükben, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 36. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-5,545	172	,000**	-,6229
Magyarország-Románia	-7,675	180	,000**	-,7970
Magyarország-Szerbia	-8,356	178	,000**	-,8378
Ukrajna-Románia	-3,136	161,531	,002**	-,1741
Szerbia-Románia	1,153	134,836	,251	,0408
Ukrajna-Szerbia	-4,513	106,700	,000**	-,2149
Szlovákia-Magyarország	8,188	107,922	,000**	,7802
Szlovákia-Ukrajna	4,537	136,495	,000**	,2149
Szlovákia-Románia	1,090	199	,277	,0402
Szlovákia-Szerbia	,016	198	,987	,0004

36. táblázat

Az adatok alapján látható (36. táblázat), hogy **Magyarországon az összes többi országgal összevetve lényegesen alacsonyabb fontosságúnak ítélik meg a családtagok egészségét. Szignifikáns eltérés mutatkozik továbbá Ukrajna Romániával és Szerbiával való összevetésekor ($p=0,002$, illetve $p=0,000$) eltérés mutatkozik, Ukrajnában mindkét országhoz hasonlóan alacsonyabb a fontossága a családtagok egészségének. Megelőzi az ukrán mintát a szlovák is ($p=0,000$)**

Vallás

Következő vizsgált attitűdünk a vallás, és a családon belüli hitélet fontossága volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, mennyire tartják fontosnak a vallást, és van-e olyan ország, ahol ez az érték jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az a hitélet fontosságában.

Értékelendő állításunk így szólt:

A család tagjai számára fontos a vallás.

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlag	3,39	3,66	3,8	3,6	3,44	3,59
Szórás	1,12	0,79	0,92	0,87	0,69	0,91

37. táblázat

Ahogy azt a 37. táblázatban láthatjuk, a legfontosabbnak a román mintában ($m=3,8$) tartják a családtagok vallásgyakorlását, amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legkevésbé fontosnak Magyarországon értékelték ($m=3,39$). A teljes vizsgált minta $m=3,59$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol 1 az egyáltalán nem jellemző, 5 a teljes mértékben jellemző.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	14,490	4	3,622	4,492	,001**

38. táblázat

Ahogy a 38. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség van ($p=0,001$) annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a válaszadók a családtagok egészségét.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a családtagok vallásgyakorlását a közvetlen környezetükben, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 39. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-1,399	155,745	,164	-,1918
Magyarország-Románia	-2,975	168,173	,003**	-,4249
Magyarország-Szerbia	-,981	178	,328	-,1387
Ukrajna-Románia	-1,906	184	,058	-,2331
Szerbia-Románia	-2,242	190	,026	-,2862
Ukrajna- Szerbia	,436	182	,663	,0531

Szlovákia- Magyarország	,419	165,142	,676	,0555
Szlovákia- Ukrajna	-2,047	197	,042	-,2177
Szlovákia- Románia	-3,663	199	,000**	-,4245
Szlovákia- Szerbia	-1,431	198	,154	-,1605

39. táblázat

Az adatok alapján látható (39. táblázat), hogy az országok között statisztikailag elenyésző különbség van az ország párok között. **Az egyedüli szignifikáns különbség Magyarország, és Románia között mutatkozik ($p=0,003$), a magyarok számára kevésbé fontos a hitélet, és a vallásgyakorlás, mint Romániában. A magyarok mellett a szlovákok számára is jelentéktelenebb a hitélet.**

A szocializáció közegei

A vizsgálat következő kérdésköre az volt, hogy az egyes társadalom szempontjából hasznosnak, kívánatosnak ítélt személyiségvonások, értékek elsajátítása milyen szociális közegben történik. A lehetséges szociális közegek az otthon, az iskola, és a munkahely, valamint lehetőség volt az egyéb válaszlehetőség megadására.

A vizsgált személyiségvonások a következők voltak:

- eltökéltség és kitartás
- felelősségérzet
- jól neveltség
- függetlenség
- engedelmesség
- vallásos hit
- takarékoság
- tolerancia és tisztelet
- önzetlenség
- kreativitás
- kemény munka értéke

A különböző személyiségvonásokat egyenként vizsgáltuk meg, nemzetekre lebontva. A válaszok formátuma miatt kvantitatív statisztikai bizonyításra nem volt lehetőségünk. Egyszerű keresztábrást elemzést használtunk annak érdekében, hogy következtetéseket tudjunk levonni.

Eltökéltség és kitartás

Az első vizsgált személyiségfaktor az eltökéltség, és a kitartás, annak képessége, hogy egy személy képes döntést hozni, és kitartani a céljai mellett.

eltökéltség és kitartás	Otthon	Iskola	Munkahely	Egyéb
Magyarország	43	28	27	2
Ukrajna	40	37	14	9
Románia	18	59	22	1
Szerbia	42	41	16	1
Szlovákia	25	64	11	0
Teljes minta	168	229	90	13

40. táblázat

Ahogy a 40. táblázatban szereplő adatokból láthatóvá válik, Magyarországon, Ukrajnában, illetve Szerbiában az otthon tartják a szocializáció szempontjából legfontosabb közegnek az eltökéltség, és a kitartás személyiségdimenziójának tekintetében. Ezzel szemben Románia, és Szlovákiában az iskolát tartja a legfontosabbnak, és az otthon a legkevésbé fontosnak.

A legkevésbé fontos közegnek a válaszadók minden országban a munkahelyet jelölték meg, Románia kivételével, ahol az otthon választották a legkevésbé fontosnak a szocializáció szempontjából.

A román minta válaszai a teljes mintát torzítják, emiatt fordulhat elő az, hogy a teljes mintán – bár országonkénti lebontásban az otthon jelölték meg, mint legfontosabb szocializációs közeg – az iskola bizonyult a legfontosabb szocializációs közegnek.

A legkevésbé fontos közegnek a teljes mintán a munkahely került kiválasztásra.

Felelősségérzet

Második vizsgálati faktorunk a felelősségérzet, az a személyiségvonás, amely megmutatja, hogy az adott személy mennyire képes felelősséget vállalni a tetteiért.

felelősségérzet	Otthon	Iskola	Munkahely	Egyéb
Magyarország	37	23	39	1
Ukrajna	39	21	37	3
Románia	17	52	31	0
Szerbia	6	69	24	1
Szlovákia	3	44	50	0
Teljes minta	102	209	183	4

41. táblázat

Ahogy a 41. táblázatban szereplő adatokból láthatóvá válik, Magyarországon és Ukrajnában, otthon tartják a szocializáció szempontjából legfontosabb közegnek a felelősségérzet személyiségdimenziójának tekintetében. Ezzel szemben Romániában, és Szerbiában az iskolát tartja a legfontosabbnak. A szlovák mintán a legfontosabb közeg a munkahely

A legkevésbé fontos közegnek a válaszadók Romániában, Szlovákiában és Szerbiában az otthont jelölték meg, Magyarországon, és Ukrajnában az iskolát választották a legkevésbé fontosnak a szocializáció szempontjából.

A teljes mintát torzító hatásról jelen esetben nem beszélhetünk, a teljes mintán az iskola bizonyult a legfontosabb szocializációs közegnek.

A legkevésbé fontos szocializációs közegnek a teljes mintán a válaszadók az otthont jelölték meg.

Jól neveltség

Harmadik vizsgálati faktorunk a jól neveltség, azaz a társadalmi konvenciók, és elvárásoknak való megfelelés képessége.

jól neveltség	Otthon	Iskola	Munkahely	Egyéb
Magyarország	46	31	17	6
Ukrajna	63	34	0	3
Románia	10	83	6	1
Szerbia	18	77	4	1
Szlovákia	14	84	2	0
Teljes minta	151	309	29	11

42. táblázat

Ahogy a 42. táblázatban szereplő adatokból láthatóvá válik, Magyarországon és Ukrajnában, otthon tartják a szocializáció szempontjából legfontosabb közegnek a jól neveltség személyiségdimenziójának tekintetében. Ezzel szemben Romániában, Szlovákiában és Szerbiában az iskolát tartja a legfontosabbnak.

A legkevésbé fontos közegnek a válaszadók minden országban a munkahelyet jelölték meg.

A teljes mintát torzító hatásról jelen esetben sem beszélhetünk, a teljes mintán az iskola bizonyult a legfontosabb szocializációs közegnek.

A legkevésbé fontos szocializációs közegnek a teljes mintán a válaszadók a munkahelyet jelölték meg.

Függetlenség

Következő vizsgálati faktorunk a függetlenség, azaz az önálló cselekvés, és döntés képessége.

függetlenség	Otthon	Iskola	Munkahely	Egyéb
Magyarország	1	33	25	23
Ukrajna	0	24	17	45
Románia	0	5	19	71
Szerbia	0	9	23	68
Szlovákia	0	2	22	76
Teljes minta	1	73	106	282

43. táblázat

Ahogy a 43. táblázatban szereplő adatokból láthatóvá válik, Magyarországon az iskolát tartják a szocializáció szempontjából legfontosabb közegnek a függetlenség tekintetében. Ezzel szemben Romániában, Ukrajnában, Szlovákiában, és Szerbiában is úgy gondolták a válaszadók, hogy sem az otthon, sem az iskola, sem a munkahely nem elég fontos, mindhárom országban az egyéb válaszlehetőséget jelölték meg a legtöbben.

A legkevésbé fontos közegnek a válaszadók minden országban az otthont jelölték meg.

A teljes mintát torzító hatásról jelen esetben sem beszélhetünk, a teljes mintán a lehetséges, előredefiniált válaszok közül a munkahely bizonyult a legfontosabb szocializációs közegnek.

A legkevésbé fontos szocializációs közegnek a teljes mintán a válaszadók az otthont jelölték meg.

Engedelmesség

Következő vizsgálati faktorunk az engedelmesség, a szabályok betartásának képessége.

engedelmesség	Otthon	Iskola	Munkahely	Egyéb
Magyarország	39	35	21	4
Ukrajna	50	43	2	2
Románia	15	49	34	1
Szerbia	9	22	67	1
Szlovákia	18	20	63	0
Teljes minta	131	169	187	9

44. táblázat

Ahogy a 44. táblázatban szereplő adatokból láthatóvá válik, Magyarországon, és Ukrajnában az otthont tartják a szocializáció szempontjából legfontosabb közegnek az engedelmesség tekintetében. Ezzel szemben Romániában az iskolát, Szerbiában és Szlovákiában pedig a munkahelyet találták az elsődleges szocializációs közegnek.

A legkevésbé fontos közegnek az ukrán és a magyar válaszadók a munkahelyet jelölték meg, míg a románok, a szlovákok, és a szerbek szerint a legkevésbé az otthon képes engedelmességre nevelni a gyermekeket.

A teljes minta alapján is a munkahely kerül ki az engedelmességre való szocializáció szempontjából legfontosabb közegnek.

A legkevésbé fontos szocializációs közegnek a teljes mintán a válaszadók az otthont jelölték meg.

Vallásos hit

Következő vizsgálati faktorunk a korábbiakban mér vizsgált vallásosság.

vallásos hit	Otthon	Iskola	Munkahely	Egyéb
Magyarország	5	43	14	7
Ukrajna	0	62	12	3
Románia	0	78	13	5
Szerbia	0	65	27	8
Szlovákia	0	53	36	10
Teljes minta	5	301	102	33

45. táblázat

Ahogy a 45. táblázatban szereplő adatokból láthatóvá válik, minden országban az iskolát találták a vallásosság, és a hit elsődleges szocializációs közegének.

A legkevésbé fontos közegnek a válaszadók az otthont jelölték meg.

Az országonkénti válaszadási mintázat megegyezik a teljes mintán tapasztalhatóval.

Takarékosság

Következő vizsgálati faktorunk a takarékoság, a rendelkezésre álló erőforrások beosztásának képessége.

takarékosság	Otthon	Iskola	Munkahely	Egyéb
Magyarország	71	8	11	10
Ukrajna	74	2	5	19
Románia	94	3	2	1
Szerbia	94	5	0	1
Szlovákia	100	0	0	0
Teljes minta	433	18	18	31

46. táblázat

Ahogy a 46. táblázatban szereplő adatokból láthatóvá válik, a takarékoságra való felkészítés elsődleges szocializációs közegének a válaszadók az otthont tartják. Ez amiatt érdekes, mert ezáltal a valószínűsíthető, hogy a kevésbé sikeresen gazdálkodó családok is át tudják adni ezt a fajta viselkedést a gyermekeiknek. Az iskolarendszerű monetáris oktatás ezért igencsak felértékelődik.

A legkevésbé fontos közegnek ugyanakkor az ukrán és a magyar válaszadók az iskolát jelölték meg, míg a románok, a szlovákok, és a szerbek szerint a legkevésbé a munkahely képes takarékoságra nevelni az egyéneket.

A teljes minta alapján is az otthon kerül ki az engedelmességre való szocializáció szempontjából legfontosabb közegnek.

A legkevésbé fontos szocializációs közegnek a teljes mintán a válaszadók a munkahelyet, és az iskolát jelölték meg.

Tolerancia és tisztelet

Következő vizsgálati faktorunk a tolerancia és tisztelet, mások elfogadásának, és megértésének képessége.

tolerancia és tisztelet	Otthon	Iskola	Munkahely	Egyéb
Magyarország	52	21	22	5
Ukrajna	50	32	11	6
Románia	36	27	37	0
Szerbia	44	49	6	1
Szlovákok	19	75	6	0
Teljes minta	201	204	82	12

47. táblázat

Ahogy a 47. táblázatban szereplő adatokból láthatóvá válik, Magyarországon, Romániában és Ukrajnában az otthon tartják a szocializáció szempontjából legfontosabb közegnek tolerancia és tisztelet tekintetében. Ezzel szemben Szerbiában és Szlovákiában az iskolát találták az elsődleges szocializációs közegnek.

A legkevésbé fontos közegnek az ukrán, a szlovák, és a szerb válaszadók a munkahelyet jelölték meg, míg a románok, és a magyarok szerint a legkevésbé az iskola képes elfogadásra nevelni a gyermekeket.

A teljes minta alapján az iskola kerül ki a tiszteletre és toleranciára való szocializáció szempontjából legfontosabb közegnek.

A legkevésbé fontos szocializációs közegnek a teljes mintán a válaszadók a munkahelyet jelölték meg.

Önzetlenség

Következő vizsgálati faktorunk az önzetlenség, a képesség mások érdekeinek előtérbe helyezésére a sajátjainkkal szemben.

önzetlenség	Otthon	Iskola	Munkahely	Egyéb
Magyarország	62	22	11	4
Ukrajna	50	15	1	32
Románia	23	29	46	2
Szerbia	14	41	44	1
Szlovákia	7	36	57	0
Teljes minta	156	143	159	39

48. táblázat

Ahogy a 48. táblázatban szereplő adatokból láthatóvá válik, Magyarországon, és Ukrajnában az otthon tartják a szocializáció szempontjából legfontosabb közegnek az önzetlenség tekintetében. Ezzel szemben Romániában, Szlovákiában és Szerbiában pedig a munkahelyet találták az elsődleges szocializációs közegnek.

A legkevésbé fontos közegnek az ukrán és a magyar válaszadók a munkahelyet jelölték meg, míg a románok, szlovákok, és a szerbek szerint a legkevésbé az otthon képes önzetlenségre nevelni az egyént.

A teljes minta alapján a munkahely kerül ki az önzetlenségre való szocializáció szempontjából legfontosabb közegnek.

A legkevésbé fontos szocializációs közegnek a teljes mintán a válaszadók az iskolát jelölték meg.

Kreativitás

Következő vizsgálati faktorunk a kreativitás, a képesség a dolgok máshogy szemlélésére, az egyedi meglátásokra.

önzetlenség	Otthon	Iskola	Munkahely	Egyéb
Magyarország	19	40	37	4
Ukrajna	20	41	19	18
Románia	51	34	14	1
Szerbia	9	32	58	1
Szlovákia	5	34	61	0
Teljes minta	104	181	189	24

49. táblázat

Ahogy a 49. táblázatban szereplő adatokból láthatóvá válik, Magyarországon, Ukrajnában, Szlovákiában, és Szerbiában az iskolát tartják a szocializáció szempontjából legfontosabb közegnek a kreativitás tekintetében. Ezzel szemben Romániában az otthont találták az elsődleges szocializációs közegnek.

A legkevésbé fontos közegnek a román, és az ukrán válaszadók a munkahelyet jelölték meg, míg a magyarok, a szlovákok és a szerbek szerint a legkevésbé az otthon képes kreativitásra nevelni az egyént.

A teljes minta alapján a munkahely kerül ki az önzetlenségre való szocializáció szempontjából legfontosabb közegnek.

A legkevésbé fontos szocializációs közegnek a teljes mintán a válaszadók az otthont jelölték meg.

Kemény munka

Utolsó vizsgálati faktorunk a kemény munka értéke, a szorgalom, a javak megszerzésére törekvés képessége.

önzetlenség	Otthon	Iskola	Munkahely	Egyéb
Magyarország	17	19	57	7
Ukrajna	22	32	42	3
Románia	24	28	47	1
Szerbia	14	45	40	1
Szlovákia	23	51	26	0
Teljes minta	100	175	212	12

50. táblázat

Ahogy az 50. táblázatban szereplő adatokból láthatóvá válik, Magyarországon, Ukrajnában, és Romániában a munkahelyet tartják a szocializáció szempontjából legfontosabb közegnek a kemény munka értékének elsajátítása tekintetében. Ezzel szemben Szlovákiában, és Szerbiában az iskolát találták az elsődleges szocializációs közegnek.

A legkevésbé fontos közegnek a válaszadók minden országból az otthont jelölték meg.

A teljes minta alapján a munkahely kerül ki a szorgalomra való szocializáció szempontjából legfontosabb közegnek. A legkevésbé fontos szocializációs közegnek a teljes mintán a válaszadók az otthont jelölték meg. A családi értékek

A következő kérdéskör, amit vizsgálatunkban kutattunk a családi értékek voltak. Arra voltunk kíváncsiak, hogy melyek azok a családi értékek, amiket a válaszadók a legfontosabbnak tartanak a családjukban.

A vizsgált értékek a következők voltak:

- a nyugodt, biztonságos élet
- az anyagi jólét
- a társadalmi egyenlőség
- a családi boldogság
- az egyéni szabadság
- a tartalmas munka
- a közösségi magatartás
- a közéletben való részvétel

A válaszadás 3 fokozatú Likert skálán volt lehetséges, ahol a 3 jelölte a nagyon fontosat, az 1 pedig a közömböst.

Ahogy az első vizsgált kérdéskörben, itt is először variancia analízist használtunk a csoportok közötti különbségek bizonyítására, és a további eredmények differenciálása érdekében független mintás T próbát használtunk.

A nyugodt, biztonságos élet

Első vizsgált értékünk a nyugodt, biztonságos élet iránti igény volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fokú igény mutatkozik a nyugodt, biztonságos életre, és van-e olyan ország, ahol az igény jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az elvárásokban.

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlag	2,64	2,65	2,91	2,99	2,99	2,83
Szórás	0,54	0,51	0,32	0,1	0,099	0,40

51. táblázat

Ahogy azt az 51. táblázatban láthatjuk, a legmagasabb nyugodt, biztonságos élet iránti igény a szerb és szlovák mintában ($m=2,99$) mutatkozott, amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb az elvárás a magyaroknál ($m=2,64$). A teljes vizsgált minta $m=2,83$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol 1 a közömbös, 3 a nagyon fontos.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	12,411	4	3,103	22,691	,000**

52. táblázat

Ahogy az 52. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a családjukban a nyugodt, biztonságos életet.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a nyugalom, és biztonság iránti igény erősségét a családjukban, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 53. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-,351	172	,726	-,0282
Magyarország-Románia	-4,126	131,640	,000**	-,2837
Magyarország-Szerbia	-5,979	89,125	,000**	-,3659
Ukrajna-Románia	-4,078	148,620	,000**	-,2555
Szerbia-Románia	2,372	115,265	,019**	,0823
Ukrajna-Szerbia	-6,224	94,878	,000**	-,3378
Szlovákia-Magyarország	6,359	105,611	,000**	,3501
Szlovákia-Ukrajna	6,308	103,894	,000**	,3370
Szlovákia-Románia	,599	199	,550	,0397
Szlovákia-Szerbia	,014	198	,989	,0002

53. táblázat

Mint az adatok alapján látható, Magyarország és Ukrajna között nincs szignifikáns eltérés a nyugodt, biztonságos élet iránti igény tekintetében. Statisztikailag bizonyítható ugyanakkor, **hogy a románok, a szlovákok, és a szerbek esetében magasabb az igény létbiztonság iránt, mint a magyar, vagy az ukrán mintában. A román válaszadók, a szerbektől szignifikánsan ($p=0,019$) kevésbé igénylik az otthon nyugalalmát, és biztonságát.**

Az anyagi jólét

Második vizsgált értékünk az anyagi jólét iránti igény volt. A vizsgálati irány két részre osztdott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fokú igény mutatkozik az anyagi jólétre, és van-e olyan ország, ahol az igény jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az elvárásokban.

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlag	2,41	2,48	2,35	2,32	2,09	2,31
Szórás	0,58	0,54	0,48	0,42	0,30	0,49

54. táblázat

Ahogy azt az 54. táblázatban láthatjuk, a legmagasabb az anyagi jólét iránti igény a román mintában ($m=2,48$) mutatkozott, amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb az elvárás a szlovákoknál ($m=2,09$). A teljes vizsgált minta $m=2,31$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol 1 a közömbös, 3 a nagyon fontos.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	9,226	4	2,306	10,138	,000**

55. táblázat

Ahogy az 55. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak az anyagi jólétet.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik az anyagi jólét iránti igény erősségét a családjukban, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit az 56. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-,975	172	,331	-,0821
Magyarország-Románia	,913	162,694	,363	,0730
Magyarország-Szerbia	2,495	151,601	,014**	,1920
Ukrajna-Románia	2,098	178,462	,037	,1551
Szerbia-Románia	-1,821	188,057	,070	-,1189
Ukrajna- Szerbia	3,880	169,272	,000**	,2740
Szlovákia-Magyarország	-4,718	147,038	,000**	-,3110
Szlovákia-Ukrajna	-6,155	148,474	,000**	-,3855
Szlovákia-Románia	-1,168	199	,244	-,0859
Szlovákia- Szerbia	-2,560	176,145	,011**	-,1333

56. táblázat

Mint az adatok alapján látható, statisztikailag bizonyítható, **hogy a mind a magyarok, mind az ukránok esetében magasabb az igény az anyagi biztonság iránt, mint a szerb, és a szlovák mintában. A szlovákok a szerbektől is kevésbé fontosnak tartják az anyagi jólétet.**

A társadalmi egyenlőség

Következő vizsgált értékünk a társadalmi egyenlőség iránti igény volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fokú igény mutatkozik a társadalmi egyenlőségre, és van-e olyan ország, ahol az igény jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az elvárásokban.

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlag	2,41	2,45	2,35	2,32	1,89	1,93
Szórás	0,58	0,55	0,48	0,42	0,58	0,58

57. táblázat

Ahogy azt az 57. táblázatban láthatjuk, a legmagasabb társadalmi egyenlőség iránti igény a mintában (m=2,45) az ukránoknál mutatkozott, amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb az elvárás a szlovákoknál (m=1,89). A teljes vizsgált minta m=1,93 átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol 1 a közömbös, 3 a nagyon fontos.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	1,236	4	,309	,909	,458

58. táblázat

Ahogy az 58. táblázatból látható, a nemzetek között összességében nincs statisztikailag igazolható különbség (p=0,458) annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a családjukban a társadalmi egyenlőséget.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek nem értékelik eltérően a társadalmi egyenlőség iránti igény erősségét a családjukban, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit az 59. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-,604	154,256	,547	-,0583
Magyarország-Románia	1,069	138,226	,287	,0973
Magyarország-Szerbia	,272	178	,786	,0266
Ukrajna-Románia	2,144	184	,033	,1556
Szerbia-Románia	,931	190	,353	,0706
Ukrajna- Szerbia	1,024	182	,307	,0849
Szlovákia-Magyarország	-,971	199	,333	-,0889
Szlovákia-Ukrajna	-1,350	197	,179	-,1089
Szlovákia-Románia	,284	199	,777	,0211
Szlovákia- Szerbia	-,467	198	,641	-,0382

59. táblázat

Mint az adatok alapján látható, **az ország párok között nincs statisztikailag bizonyítható, szignifikáns eltérés.**

A családi boldogság

Következő vizsgált értékünk a családi boldogság iránti igény volt. A vizsgálati irány két részre osztdott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fokú igény mutatkozik a családi

boldogságra, és van-e olyan ország, ahol az igény jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az elvárásokban.

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlag	2,56	2,78	2,88	2,9	2,95	2,81
Szórás	0,6	0,45	0,35	0,28	0,21	0,43

60. táblázat

Ahogy azt a 60. táblázatban láthatjuk, a legmagasabb családi boldogság iránti igény a mintában a szlovákoknál ($m=2,95$) mutatkozott, amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb az elvárás a magyaroknál ($m=2,56$). A teljes vizsgált minta $m=2,81$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol 1 a közömbös, 3 a nagyon fontos.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	9,737	4	2,434	14,523	,000**

61. táblázat

Ahogy a 61. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a családi boldogság iránti igényt.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a boldogság iránti igény erősségét a családjukban, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 62. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-2,988	148,175	,003**	-,2448
Magyarország-Románia	-4,186	130,300	,000**	-,3233
Magyarország-Szerbia	-4,735	116,373	,000**	-,3523
Ukrajna-Románia	-1,340	172,291	,182	-,0785
Szerbia-Románia	,609	190	,543	,0290
Ukrajna- Szerbia	-1,962	154,134	,052	-,1075
Szlovákia-Magyarország	6,046	123,793	,000**	,3905
Szlovákia-Ukrajna	3,215	137,594	,002**	,1648
Szlovákia-Románia	1,690	163,754	,093	,0705
Szlovákia- Szerbia	1,145	198	,253	,0414

62. táblázat

Mint az adatok alapján látható, **Magyarországon a másik négy országhoz képest szignifikánsan kisebb az igény a családi boldogság iránt, illetve, hogy a szlovákok erre jobban vágnak az ukránoknál.**

Egyéni szabadság

Következő vizsgált értékünk az egyéni szabadság iránti igény volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fokú igény mutatkozik az egyének szabadságára, és van-e olyan ország, ahol az igény jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az elvárásokban.

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlag	2,21	2,35	2,01	1,89	1,92	2,07
Szórás	0,57	0,54	0,64	0,58	0,59	0,61

63. táblázat

Ahogy azt a 63. táblázatban láthatjuk, a legmagasabb az egyéni szabadság iránti igény a mintában az ukránoknál ($m=2,35$) mutatkozott, amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb az elvárás a szerbeknél ($m=1,89$). A teljes vizsgált minta $m=2,07$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol 1 a közömbös, 3 a nagyon fontos.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	15,510	4	3,877	11,216	,000**

64. táblázat

Ahogy a 64. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak az egyéni szabadság iránti igényt.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik az egyéni szabadság iránti igény erősségét a családjukban, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetségek között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 65. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-1,474	172	,142	-,1253
Magyarország-Románia	2,091	180	,038	,1911
Magyarország-Szerbia	3,623	178	,000**	,3170
Ukrajna-Románia	3,604	184	,000**	,3165
Szerbia-Románia	-1,408	190	,161	-,1259
Ukrajna- Szerbia	5,274	182	,000**	,4423
Szlovákia-Magyarország	-3,508	199	,001**	-,2892

Szlovákia- Ukrajna	-5,405	197	,000**	-,4364
Szlovákia- Románia	-1,021	199	,309	-,0892
Szlovákia- Szerbia	,262	198	,793	,0218

65. táblázat

Mint az adatok alapján látható, **Magyarországon magasabb igény mutatkozik az egyének szabadsága iránt, mint Szerbiában, és Szlovákiában ($p=0,000$). Az ukrán válaszadók a románokhoz, és a szlovákokhoz viszonyítva értékelik jobban az individualitást, míg az ukránok a szerbekhez viszonyítva értékelték fontosabbnak.**

Tartalmas munka

Következő vizsgált értékünk a tartalmas munka iránti igény volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fokú igény mutatkozik a tartalmas munka iránt, és van-e olyan ország, ahol az igény jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az elvárásokban.

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlag	1,98	2,11	1,99	2,06	2,03	2,03
Szórás	0,68	0,60	0,48	0,37	0,45	0,53

66. táblázat

Ahogy azt a 66. táblázatban láthatjuk, a legmagasabb a tartalmas munka iránti igény a mintában az ukránoknál ($m=2,11$) mutatkozott, amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb az elvárás a magyaroknál ($m=1,98$). A teljes vizsgált minta $m=2,03$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol 1 a közömbös, 3 a nagyon fontos.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	1,157	4	,289	1,024	,394

67. táblázat

Ahogy a 67. táblázatból látható, a nemzetek között összességében nincs statisztikailag igazolható különbség ($p=0,282$) annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a tartalmas munka iránti igényt.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően megegyezően értékelik tartalmas munka iránti igény erősségét a családjukban, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 68. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország- Ukrajna	-1,504	172	,135	-,1471

Magyarország-Románia	-,147	149,081	,883	-,0132
Magyarország-Szerbia	-,909	125,021	,365	-,0762
Ukrajna-Románia	1,660	170,166	,099	,1339
Szerbia-Románia	1,006	190	,316	,0629
Ukrajna- Szerbia	,960	144,271	,339	,0710
Szlovákia-Magyarország	,607	172,940	,545	,0497
Szlovákia-Ukrajna	-1,081	180,199	,281	-,0825
Szlovákia-Románia	,599	199	,550	,0397
Szlovákia- Szerbia	-,523	198	,601	-,0309

68. táblázat

Mint az adatok alapján látható, **nincs szignifikáns különbség a nemzetek között.**

Közösségi magatartás

Következő vizsgált értékünk a közösségi magatartás iránti igény volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fokú igény mutatkozik a közösségi magatartásra, és van-e olyan ország, ahol az igény jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az elvárásokban.

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlag	1,89	2,08	1,68	1,62	1,59	1,77
Szórás	0,70	0,46	0,52	0,5	0,51	0,58

69. táblázat

Ahogy azt a 69. táblázatban láthatjuk, a legmagasabb a társadalmi tevékenység, közösségi magatartás iránti igény a mintában az ukránoknál ($m=2,08$) mutatkozott, amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb az elvárás a szlovákoknál ($m=1,59$). A teljes vizsgált minta $m=1,77$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol 1 a közömbös, 3 a nagyon fontos.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	16,934	4	4,234	13,875	,000**

70. táblázat

Ahogy a 70. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a közösségi tevékenység iránti családi igényt.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a közösségi tevékenység iránti igény erősségét a családjukban, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 71. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-2,728	148,057	,007**	-,2428
Magyarország-Románia	1,851	180	,066	,1666
Magyarország-Szerbia	2,650	178	,009**	,2365
Ukrajna-Románia	5,587	183,708	,000**	,4095
Szerbia-Románia	-,928	190	,354	-,0699
Ukrajna-Szerbia	6,638	181,904	,000**	,4794
Szlovákia-Magyarország	-3,391	199	,001**	-,2959
Szlovákia-Ukrajna	-6,997	196,300	,000**	-,4876
Szlovákia-Románia	-1,168	199	,244	-,0859
Szlovákia-Szerbia	-,446	198	,656	-,0322

71. táblázat

Mint az adatok alapján látható, az ukránoknál magasabb igény mutatkozik a közösségi tevékenység iránt, mint Magyarországon ($p=0,007$), Szlovákiában ($p=0,000$) vagy Szerbiában ($p=0,000$), illetve Romániában ($p=0,000$). Szerbiához, és Szlovákiához viszonyítva Magyarországon magasabb az igény a közösségi tevékenység iránt ($p=0,009$).

Közéletben való részvétel

Következő vizsgált értékünk a közéletben való részvétel iránti igény volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fokú igény mutatkozik a közéletben való részvételre, és van-e olyan ország, ahol az igény jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az elvárásokban.

	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlag	1,72	1,76	1,51	1,16	1,58	1,63
Szórás	0,73	0,57	0,54	0,52	0,51	0,58

72. táblázat

Ahogy azt a 72. táblázatban láthatjuk, a legmagasabb a társadalmi tevékenység, közéletben való részvétel iránti igény a mintában az ukránoknál ($m=1,72$) mutatkozott, amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb az elvárás a szerbeknél ($m=1,16$). A teljes vizsgált minta $m=1,63$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol 1 a közömbös, 3 a nagyon fontos.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	4,239	4	1,060	3,097	,016**

73. táblázat

Ahogy a 73. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,016$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a közéletben való részvétel iránti családi igényt.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a fontosnak a közéletben való részvétel iránti igény erősségét a családjukban, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 74. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-,477	160,131	,634	-,0475
Magyarország-Románia	2,349	146,844	,020**	,2199
Magyarország-Szerbia	,983	153,207	,327	,0941
Ukrajna-Románia	3,386	184	,001**	,2673
Szerbia-Románia	1,682	190	,094	,1258
Ukrajna- Szerbia	1,732	182	,085	,1416
Szlovákia-Magyarország	-1,510	176,597	,133	-,1358
Szlovákia-Ukrajna	-2,352	197	,020*	-,1811
Szlovákia-Románia	,995	199	,321	,0742
Szlovákia- Szerbia	-,434	198	,665	-,0320

74. táblázat

Mint az adatok alapján látható, **az ukránoknál magasabb igény mutatkozik a közéletben való részvétel iránt, mint Romániában ($p=0,001$), vagy Szlovákiában ($p=0,020$). Romániához viszonyítva Magyarországon magasabb az igény a közéletben való részvétel iránt ($p=0,020$).**

Érdemes megjegyezni, hogy alapvetően a vizsgálat eddigi legalacsonyabb átlagértékeit hozta ez a kérdés. A válaszadók alapvetően nem igénylik, hogy családtagjaik részt vegyenek a közéletben.

A család funkciói

Következő kérdéskörünkben a családok funkcióit vizsgáltuk. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a megkérdezettek szerint melyek a családok legfontosabb funkciói, melyek azok a tevékenységek, amelyek a legfontosabbak a családban.

A következő funkciókat vizsgáltuk:

- Reprodukciós funkció
- Pszicho-szociális funkció (mentálhigiénés)
- Irányítási és ellenőrzési funkció
- Érzelmi vagy emocionális funkció
- Szocializációs funkció
- Szellemi-kulturális funkció
- Gondozó-ellátó funkció

A válaszadás a funkciók egytől hétig történő sorrendbe állításával történt. Vizsgálati eszközként kereszt táblázatot használtunk, annak megállapítására, hogy az adott funkciót átlagosan hanyadiknak rangsorolták a megkérdezettek, illetve, hogy hányan rangsorolták az egyes funkciókat az első helyre.

Reprodukciós funkció	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Magyarország	38	7	9	15	13	11	7
Ukrajna	41	12	10	4	6	11	14
Románia	23	10	29	13	8	9	8
Szerbia	8	6	26	16	16	12	15
Szlovákia	3	17	27	13	13	25	3

75. táblázat

Pszicho-szociális funkció	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Magyarország	3	21	18	25	17	6	10
Ukrajna	2	15	15	24	18	22	2
Románia	8	34	15	15	15	9	4
Szerbia	16	36	14	13	8	5	7
Szlovákia	11	34	9	6	20	14	7

76. táblázat

Irányítási és ellenőrzési funkció	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Magyarország	13	17	26	17	14	5	8
Ukrajna	26	27	31	3	4	3	4
Románia	33	18	12	8	9	9	11
Szerbia	64	25	6	2	2	0	0

Szlovákia	65	16	11	4	4	1	0
-----------	----	----	----	---	---	---	---

77. táblázat

Érzelmi vagy emocionális funkció	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Magyarország	8	4	7	12	19	27	23
Ukrajna	2	5	4	6	28	26	27
Románia	6	10	14	11	11	16	32
Szerbia	8	9	11	10	4	15	42
Szlovákia	3	5	6	6	5	14	62

78. táblázat

Szocializációs funkció	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Magyarország	14	27	20	13	8	11	7
Ukrajna	3	7	13	32	23	12	8
Románia	2	9	13	13	30	23	10
Szerbia	2	12	25	19	18	9	14
Szlovákia	4	13	10	21	26	19	8

79. táblázat

Szellemi-kulturális funkció	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Magyarország	11	16	12	13	18	20	10
Ukrajna	18	27	16	18	7	9	3
Románia	21	7	12	26	19	12	3
Szerbia	1	6	9	31	37	8	7
Szlovákia	13	6	16	29	23	10	4

80. táblázat

Gondozó-ellátó funkció	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Magyarország	12	6	7	5	10	23	37
Ukrajna	3	1	7	9	12	22	44
Románia	7	12	5	14	8	22	32
Szerbia	0	5	8	8	14	50	14
Szlovákia	2	9	23	22	10	18	17

81. táblázat

Átlagértékek	Reprodukciós funkció	Pszichoszociális funkció (mentálhigiénés)	Irányítás és ellenőrzési funkció	Érzelmi vagy emocionális funkció	Szocializációs funkció	Szellemi-kulturális funkció	Gondozó-ellátó funkció
Magyarország	3,190	3,900	3,490	5,030	3,350	4,110	5,120
Ukrajna	3,112	4,173	2,561	5,439	4,357	3,082	5,735
Románia	3,320	3,380	3,130	4,870	4,690	3,630	4,980
Szerbia	4,232	3,040	1,515	5,081	4,232	4,505	5,394
Összesen	3,463	3,622	2,678	5,103	4,156	3,834	5,305
Szlovákia	3,576	3,616	2,480	5,269	4,205	3,843	5,141

82. táblázat

A megkérdezettek átlagosan az irányítás és ellenőrzési funkciót sorolták az első helyre. A megkérdezett magyar válaszadók a legfontosabbnak a család reprodukciós funkcióját értékelték ($m=3,19$), 38 megkérdezett sorolta az első helyre. A legkevésbé fontosnak a gondozó-ellátó funkciót sorolták ($m=5,12$), 37 válaszadó sorolta az utolsó helyre.

Az ukrán válaszadók szerint a család legfontosabb funkciója az irányítás és ellenőrzés ($m=2,56$), ugyanakkor csak 26 válaszadó sorolta az első helyre, így a reprodukciós funkció megelőzi a legtöbb első helyet. Legkevésbé fontosnak átlagosan a gondozó-ellátó funkciót tartották ($m=5,73$), amit 44 válaszadó sorolt az utolsó helyre.

A román megkérdezettek az irányítás és ellenőrzés ($m=3,13$) funkciót sorolták átlagosan az első helyre, 33 válaszoló gondolta úgy, hogy ez a funkció a legfontosabb a családban. A legkevésbé fontos funkciónak a románok szintén a gondozó-ellátó funkciót tartották ($m=4,98$), amit 32 válaszadó sorolt az utolsó helyre.

A szerb megkérdezettek szintén irányítás és ellenőrzés ($m=1,51$) funkciót sorolták átlagosan az első helyre, 64 válaszoló gondolta úgy, hogy ez a funkció a legfontosabb a családban, ami a megkérdezettek közül az eddigi legmagasabb szám. A legkevésbé fontos funkciónak a szerbek szintén a gondozó-ellátó funkciót tartották ($m=5,39$), amit bár csak 16 válaszadó sorolt az utolsó helyre, ötvenen az utolsó előtti helyre sorolták.

A szlovákok szintén irányítás és ellenőrzés ($m=2,48$) funkciót sorolták átlagosan az első helyre, 65 válaszoló gondolta úgy, hogy ez a funkció a legfontosabb a családban, a legkevésbé fontos funkciónak a szerbek szintén a gondozó-ellátó funkciót tartották ($m=5,14$),

Családalapítás és gyermekvállalás állami motivációs faktorai

Következő kérdéskörünk vizsgálata arra vonatkozott, hogy milyen állami támogatások, jóléti motivációs faktorok befolyásolhatják pozitív irányba a gyermekvállalási kedvet.

A következő motivációs tényezőket vizsgáltuk:

- Pénzbeli ellátások
- Távmunka
- Részmunkaidő
- Ingyenes tankönyvellátás, és étkezés
- Kedvezményes utazás
- Rendezvények
- Egyéb állami ellátások

A válaszadásokat öt fokú Likert skálán értékeltük, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahogy az első vizsgált kérdéskörben, itt is először variancia analízist használtunk a csoportok közötti különbségek bizonyítására, és a további eredmények differenciálása érdekében független mintás T próbát használtunk.

Pénzbeli ellátások

Első vizsgált motivációs faktorunk a pénzbeli ellátás volt. A vizsgálati irány két részre osztdott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fontosnak tartják a pénzbeli ellátásokat motivációs szempontból, és van-e olyan ország, ahol az értékelés jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az faktorokban.

Pénzbeli ellátások	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlagok	3,42	3,31	4,09	3,82	3,71	3,67
Szórás	1,17	1,03	0,47	0,61	0,55	0,86

83. táblázat

Ahogy azt a 83. táblázatban láthatjuk, a pénzbeli ellátások motivációs faktora a legmagasabb román mintában ($m=4,09$), amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a motivációs faktor ukránoknál ($m=3,31$). A teljes vizsgált minta $m=3,67$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	38,721	4	9,680	14,410	,000**

84. táblázat

Ahogy az 84. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a pénzbeli ellátások motivációs faktorát.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a pénzbeli ellátások motivációs faktorát, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 85. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	,987	172	,325	,158
Magyarország-Románia	-4,364	110,316	,000**	-,565
Magyarország-Szerbia	-2,163	126,901	,032	-,293
Ukrajna-Románia	-6,201	122,690	,000**	-,723
Szerbia-Románia	-3,464	177,348	,001**	-,272
Ukrajna- Szerbia	-3,661	142,949	,000**	-,451
Szlovákia-Magyarország	2,207	141,888	,029	,287
Szlovákia-Ukrajna	3,341	146,839	,001**	,398
Szlovákia-Románia	-5,209	191,228	,000**	-,384
Szlovákia- Szerbia	-1,335	196	,184	-,111

85. táblázat

Mint az adatok alapján látható, Magyarország és Ukrajna között nincs szignifikáns eltérés abban a tekintet, hogy mennyire erős motivációs faktornak értékelik a pénzbeli ellátásokat, ahogy a magyar és a szerb válaszadók is azonosnak értékelik. Statisztikailag bizonyítható ugyanakkor, **hogy a mind a románok, mind a szerbek esetében magasabb a pénzbeli ellátások motivációs faktora, mint az ukránoknál. A román válaszadók, a szerbektől, és a magyaroktól fontosabb motivációs faktorként tekintenek a pénzbeli ellátásokra. A szlovákoknak fontosabb faktor az ukránoknál, de jelentéktelenebb a románoknál.**

Távmunka

Második vizsgált motivációs faktorunk a távmunka volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fontosnak tartják a távmunkát motivációs szempontból, és van-e olyan ország, ahol az igény jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az faktorokban.

Távmunka	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlagok	2,83	2,53	2,7	3,3	3,22	2,92
Szórás	1,04	1,13	0,74	0,52	0,46	0,88

86. táblázat

Ahogy azt a 86. táblázatban láthatjuk, a pénzbeli ellátások motivációs faktora a legmagasabb a szerb mintában (m=3,3), amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a motivációs faktor ukránoknál (m=2,53). A teljes vizsgált minta m=2,92 átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	44,372	4	11,093	15,897	,000**

87. táblázat

Ahogy az 87. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékeli fontosnak a távmunka motivációs faktorát.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékeli a távmunka motivációs faktorát, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 88. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország- Ukrajna	1,786	172	,076	,295
Magyarország- Románia	,967	147,678	,335	,133
Magyarország- Szerbia	-3,869	120,564	,000**	-,492
Ukrajna-Románia	-1,158	150,709	,249	-,163
Szerbia-Románia	6,728	174,191	,000**	,625
Ukrajna- Szerbia	-6,035	123,914	,000**	-,788
Szlovákia- Magyarország	3,351	135,045	,001**	,392
Szlovákia- Ukrajna	5,592	126,582	,000**	,696
Szlovákia- Románia	5,934	163,652	,000**	,525
Szlovákia- Szerbia	-1,149	196	,252	-,081

88. táblázat

Mint az adatok alapján látható, hogy a szerbek, és a szlovákok esetében magasabb a távmunka motivációs faktora, mint az ukránoknál, vagy a magyaroknál, és a románoknál.

Részmunkaidős foglalkoztatás

Következő vizsgált motivációs faktorunk a részmunkaidős foglalkoztatás volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fontosnak tartják a részmunkaidős foglalkoztatást motivációs szempontból, és van-e olyan ország, ahol az értékelés jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az faktorokban.

Részmunkaidős foglalkoztatás	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlagok	3,07	3,25	2,7	3,33	3,24	3,12
Szórás	1,02	0,9	0,81	0,55	0,47	0,81

89. táblázat

Ahogy azt a 89. táblázatban láthatjuk, a részmunkaidős foglalkoztatás motivációs faktora a legmagasabb az szerb mintában ($m=3,33$), amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a

legalacsonyabb a motivációs faktor románoknál ($m=2,7$). A teljes vizsgált minta $m=3,12$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	25,528	4	6,382	10,414	,000**

90. táblázat

Ahogy a 90. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a részmunkaidős foglalkoztatás motivációs faktorát.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a részmunkaidős foglalkoztatás motivációs faktorát, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 91. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-1,894	172	,060	-,269
Magyarország-Románia	,967	147,678	,335	,133
Magyarország-Szerbia	-2,680	178	,008**	-,313
Ukrajna-Románia	4,893	184	,000**	,612
Szerbia-Románia	6,549	170,504	,000**	,656
Ukrajna- Szerbia	-,404	145,658	,687	-,045
Szlovákia-Magyarország	1,521	139,897	,130	,172
Szlovákia-Ukrajna	-,048	144,944	,961	-,005
Szlovákia-Románia	5,757	157,976	,000**	,545
Szlovákia- Szerbia	-1,240	196	,217	-,091

91. táblázat

Mint az adatok alapján látható, hogy **a szerbek esetében magasabb a részmunkaidős foglalkoztatás motivációs faktora, mint a magyaroknál. A román válaszadók ugyanakkor a szerbektől kevésbé fontos motivációs faktorként tekintenek a részmunkaidős foglalkoztatásra. Mindemellett az ukrán válaszadók magasabbra értékelték részmunkaidős foglalkoztatás motivációs faktorát, mint a román válaszadók.**

Ingyenes tankönyvellátás, és étkezés

Következő vizsgált motivációs faktorunk az ingyenes tankönyvellátás, és étkezés volt. A vizsgálati irány két részre oszódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fontosnak tartják

az ingyenes tankönyvellátást, és étkezést motivációs szempontból, és van-e olyan ország, ahol az értékelés jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az faktorokban.

Ingyenes tankönyv, és étkezés	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlagok	3,25	3,28	3,55	3,17	3,2	3,29
Szórás	1,06	0,95	0,81	0,47	0,51	0,80

92. táblázat

Ahogy azt a 92. táblázatban láthatjuk, az ingyenes tankönyvellátás, és étkezés motivációs faktora a legmagasabb a román mintában ($m=3,55$), amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a motivációs faktor szerbeknél ($m=3,17$). A teljes vizsgált minta $m=3,29$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	8,731	4	2,183	3,405	,009**

93. táblázat

Ahogy a 93. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,015$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékeli fontosnak az ingyenes étkezés, és tankönyvellátás motivációs faktorát.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik az ingyenes tankönyvellátás, és étkezés motivációs faktorát, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 94. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-,294	172	,769	-,042
Magyarország-Románia	-1,731	180	,085	-,230
Magyarország-Szerbia	1,075	118,929	,285	,127
Ukrajna-Románia	-1,486	184	,139	-,188
Szerbia-Románia	-3,738	157,901	,000**	-,357
Ukrajna- Szerbia	1,550	131,324	,123	,169
Szlovákia-Magyarország	-,405	143,008	,686	-,048
Szlovákia-Ukrajna	-,695	146,805	,488	-,076
Szlovákia-Románia	-3,556	165,854	,000**	-,343

Szlovákia- Szerbia	,404	195	,687	,029
--------------------	------	-----	------	------

94. táblázat

Mint az adatok alapján látható, hogy a szerbek, és a szlovákok esetében alacsonyabb az ingyenes tankönyvellátás, és étkeztetés motivációs faktora, mint a románok esetében ($p=0,000$).

Kedvezményes utazás

Következő vizsgált motivációs faktorunk a kedvezményes utazás volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fontosnak tartják a kedvezményes utazást motivációs szempontból, és van-e olyan ország, ahol az értékelés jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség a faktorokban.

Kedvezményes utazás	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlagok	2,97	3,16	3,54	3,15	3,13	3,19
Szórás	1,08	1,00	0,69	0,48	0,48	0,81

95. táblázat

Ahogy azt a 95. táblázatban láthatjuk, az ingyenes tankönyvellátás, és étkezés motivációs faktora a legmagasabb a román mintában ($m=3,54$), amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a motivációs faktor magyaroknál ($m=2,97$). A teljes vizsgált minta $m=3,19$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	17,449	4	4,362	6,943	,000**

96. táblázat

Ahogy a 96. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak az kedvezményes utazás motivációs faktorát.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a kedvezményes utazás motivációs faktorát, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összehasonlítottunk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 97. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-1,164	172	,246	-,179
Magyarország-Románia	-3,945	180	,000**	-,502
Magyarország-Szerbia	-1,019	116,696	,310	-,124

Ukrajna-Románia	-2,556	152,811	,012**	-,324
Szerbia-Románia	-4,459	173,609	,000**	-,378
Ukrajna- Szerbia	,468	124,949	,640	,055
Szlovákia- Magyarország	1,353	137,601	,178	,161
Szlovákia- Ukrajna	-,297	138,021	,767	-,034
Szlovákia- Románia	-4,801	174,244	,000**	-,410
Szlovákia- Szerbia	-,293	196	,770	-,020

97. táblázat

Mint az adatok alapján látható, hogy **a román megkérdezettek esetében magasabb a kedvezményes utazás motivációs faktora bármely más nemzetiség esetében.**

Rendezvények

Következő vizsgált motivációs faktorunk a nagycsaládosoknak szóló rendezvények voltak. A vizsgálati irány két részre osztdott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fontosnak tartják a nagycsaládosoknak szóló rendezvényeket motivációs szempontból, és van-e olyan ország, ahol az értékelés jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az faktorokban.

Nagycsaládosoknak szóló rendezvények	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlagok	2,6	2,95	3,22	3,15	3,11	3,01
Szórás	1,14	1,08	0,85	0,5	0,49	0,88

98. táblázat

Ahogy azt a 98. táblázatban láthatjuk, a nagycsaládosoknak szóló rendezvények motivációs faktora a legmagasabb a román mintában ($m=3,22$), amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a motivációs faktor magyaroknál ($m=2,6$). A teljes vizsgált minta $m=3,01$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	24,623	4	6,156	8,307	,000**

99. táblázat

Ahogy a 99. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a nagycsaládosoknak szóló rendezvények motivációs faktorát.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a nagycsaládosoknak szóló rendezvények motivációs faktorát, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a

másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 100. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-1,828	172	,069	-,305
Magyarország-Románia	-3,281	153,045	,001**	-,490
Magyarország-Szerbia	-3,313	113,323	,001**	-,441
Ukrajna-Románia	-1,302	166,365	,195	-,185
Szerbia-Románia	-,487	158,207	,627	-,049
Ukrajna- Szerbia	-1,091	123,398	,277	-,136
Szlovákia-Magyarország	4,095	134,664	,000**	,511
Szlovákia-Ukrajna	1,348	133,443	,180	,163
Szlovákia-Románia	-1,124	156,947	,263	-,111
Szlovákia- Szerbia	-,571	196	,568	-,040

100. táblázat

Mint az adatok alapján látható, hogy **a román, a szlovák és a szerb megkérdezettek esetében magasabb az állami rendezvények motivációs faktora, mint a magyarok esetében (p=0,001).**

Egyéb állami támogatások

Következő vizsgált motivációs faktorunk az egyéb állami támogatások voltak. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fontosnak tartják az egyéb állami támogatások motivációs szempontból, és van-e olyan ország, ahol az értékelés jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az faktorokban.

egyéb állami támogatások	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlagok	3,6	3,22	3,95	3,83	3,64	3,65
Szórás	0,95	0,97	0,52	0,6	0,59	0,79

101. táblázat

Ahogy azt a 101. táblázatban láthatjuk, a nagycsaládosoknak szóló rendezvények motivációs faktora a legmagasabb a román mintában (m=3,95), amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a motivációs faktor ukránoknál (m=3,22). A teljes vizsgált minta m=3,65 átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
--	-------------------	-------------------	------------------	---	--------------------------

Nemzetek közti különbség	30,187	4	7,547	13,221	,000**
--------------------------	--------	---	-------	--------	--------

102. táblázat

Ahogy a 102. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak az egyéb állami támogatások motivációs faktorát.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik az egyéb állami támogatások motivációs faktorát, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 103. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	2,470	172	,014**	,354
Magyarország-Románia	-3,060	126,698	,003**	-,346
Magyarország-Szerbia	-1,677	141,367	,096	-,198
Ukrajna-Románia	-6,114	131,099	,000**	-,699
Szerbia-Románia	-1,839	183,734	,068	-,148
Ukrajna- Szerbia	-4,625	145,820	,000**	-,551
Szlovákia-Magyarország	,356	164,170	,722	,040
Szlovákia-Ukrajna	3,593	156,494	,000**	,418
Szlovákia-Románia	-3,928	192,625	,000**	-,313
Szlovákia- Szerbia	-2,244	196	,026	-,192

103. táblázat

Mint az adatok alapján látható, hogy a román megkérdezettek esetében magasabb az egyéb állami támogatások motivációs faktora, mint a többi nemzet esetében. A magyar válaszadók ugyanakkor magasabbra értékelték az egyéb állami támogatások motivációs faktorát, mint az ukrán válaszadók.

Családalapítás és gyermekvállalás szociális motivációs faktorai

Következő kérdéskörünk vizsgálata arra vonatkozott, hogy milyen szociális motivációs faktorok befolyásolhatják pozitív irányba a gyermekvállalási kedvet.

A következő motivációs tényezőket vizsgáltuk:

- Munka
- Anyagi körülmények
- Szülői, családi, rokoni ráhatás
- Barátok, ismerősök hatása
- Jövedelmi körülmények
- Lakhatási körülmények
- Egészségi állapot
- Életkor
- Családi állapot
- Vallás
- Családpolitikai támogatások

A válaszadásokat öt fokú Likert skálán értékeltük, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahogy az első vizsgált kérdéskörben, itt is először variancia analízist használtunk a csoportok közötti különbségek bizonyítására, és a további eredmények differenciálása érdekében független mintás T próbát használtunk.

Munka

Első vizsgált motivációs faktorunk a munkalehetőség volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fontosnak tartják a munka motivációs szempontból, és van-e olyan ország, ahol az értékelés jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az faktorokban.

Munka	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlagok	3,41	2,66	4,13	3,91	3,67	3,56
Szórás	1,15	1,3	0,56	0,38	0,51	0,99

104. táblázat

Ahogy azt a 104. táblázatban láthatjuk, a munka motivációs faktora a legmagasabb román mintában ($m=4,13$), amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a motivációs faktor ukránoknál ($m=2,66$). A teljes vizsgált minta $m=3,56$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	126,576	4	31,644	42,266	,000**

105. táblázat

Ahogy az 105. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékeli fontosnak a munka motivációs faktorát.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékeli a munka motivációs faktorát, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetségek között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 106. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	3,398	170,395	,001**	,633
Magyarország-Románia	-5,744	119,098	,000**	-,783
Magyarország-Szerbia	-4,280	99,893	,000**	-,554
Ukrajna-Románia	-9,390	117,091	,000**	-1,416
Szerbia-Románia	-3,330	166,462	,001**	-,229
Ukrajna-Szerbia	-8,208	101,077	,000**	-1,187
Szlovákia-Magyarország	2,049	134,689	,042	,259
Szlovákia-Ukrajna	7,133	125,314	,000**	1,010
Szlovákia-Románia	-6,022	199	,000**	-,457
Szlovákia-Szerbia	-3,674	184,960	,000**	-,235

106. táblázat

Mint az adatok alapján látható, hogy a román, és a szerb válaszadók magasabbra értékeli a munka motivációs faktorát, mint a magyar és a szerb megkérdezettek. A román válaszadók számára a munka a szerbeknél, az ukránoknál és a szlovákoknál is fontosabb, míg az ukrán megkérdezettek a magyaroknál is kevésbé tekintik motiválónak az állandó munkalehetőséget. A szerbek számára fontosabb a munka, mint a szlovákok számára.

Anyagi körülmények

Második vizsgált motivációs faktorunk az anyagi körülmények volta. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fontosnak tartják az anyagi körülményeket motivációs szempontból, és van-e olyan ország, ahol az értékelés jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az faktorokban.

Anyagi körülmények	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlagok	3,6	2,54	4,21	3,81	3,5	3,53
Szórás	1,33	1,54	0,6	0,46	0,71	1,16

107. táblázat

Ahogy azt a 107. táblázatban láthatjuk, az anyagi körülmények motivációs faktora a legmagasabb román mintában ($m=4,21$), amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a motivációs faktor ukránoknál ($m=2,54$). A teljes vizsgált minta $m=3,53$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, varianciaanalízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	150,212	4	37,553	35,703	,000**

108. táblázat

Ahogy az 108. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak az anyagi körülmények motivációs faktorát.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik az anyagi körülmények motivációs faktorát, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 109. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	4,574	169,906	,000**	1,003
Magyarország-Románia	-3,947	114,028	,000**	-,619
Magyarország-Szerbia	-1,539	102,499	,127	-,234
Ukrajna-Románia	-9,205	112,143	,000**	-1,623
Szerbia-Románia	-4,936	180,232	,000**	-,385
Ukrajna-Szerbia	-7,193	102,808	,000**	-1,237
Szlovákia-Magyarország	-,694	151,369	,489	-,105
Szlovákia-Ukrajna	5,554	135,779	,000**	,954
Szlovákia-Románia	-7,634	194,500	,000**	-,715

Szlovákia- Szerbia	-3,637	173,071	,000**	-,311
--------------------	--------	---------	--------	-------

109. táblázat

Mint az adatok alapján látható, hogy a román válaszadók magasabbra értékelik az anyagi körülmények motivációs faktorát, mint a magyar, a szerb, a szlovák és az ukrán megkérdezettek. A szerb és szlovák válaszadók számára fontosabb a munka az ukránoknál.

Szülői, családi, rokoni ráhatás

Második vizsgált motivációs faktorunk a családi nyomás volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fontosnak tartják a környezeti nyomást motivációs szempontból, és van-e olyan ország, ahol az értékelés jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az faktorokban.

családi nyomás	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlagok	3,31	3,45	3,91	3,99	3,99	3,73
Szórás	1,01	1,19	0,75	0,6	0,62	0,92

110. táblázat

Ahogy azt a 110. táblázatban láthatjuk, az családi nyomás motivációs faktora a legmagasabb szerb és szlovák mintában (m=3,99), amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a motivációs faktor magyaroknál (m=3,31). A teljes vizsgált minta m=3,73 átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	41,629	4	10,407	13,822	,000**

111. táblázat

Ahogy az 111. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség (p=0,000) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a családi nyomás motivációs faktorát.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a családi nyomás motivációs faktorát, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 112. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-,579	172	,564	-,098
Magyarország-Románia	-4,495	154,391	,000**	-,598
Magyarország-Szerbia	-5,394	131,639	,000**	-,671
Ukrajna-Románia	-3,364	145,316	,001**	-,501
Szerbia-Románia	,743	180,460	,458	,072

Ukrajna- Szerbia	-4,062	125,247	,000**	-,573
Szlovákia- Magyarország	5,661	162,146	,000**	,677
Szlovákia- Ukrajna	3,989	145,394	,000**	,541
Szlovákia- Románia	,821	199	,413	,080
Szlovákia- Szerbia	,003	197	,997	,000

112. táblázat

Mint az adatok alapján látható, hogy **a román, a szlovák és a szerb válaszadók magasabbra értékelik a családi nyomás motivációs faktorát, mint a magyar és az ukrán megkérdezettek.**

Barátok, ismerősök hatása

Következő vizsgált motivációs faktorunk a környezeti nyomás volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fontosnak tartják a környezeti nyomást motivációs szempontból, és van-e olyan ország, ahol az értékelés jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség az faktorokban.

környezeti nyomás	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlagok	3,11	3,4	3,57	3,85	3,88	3,56
Szórás	0,94	1,01	0,78	0,67	0,63	0,88

113. táblázat

Ahogy azt a 113. táblázatban láthatjuk, az családi nyomás motivációs faktora a legmagasabb szlovák mintában ($m=3,88$), amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a motivációs faktor magyaroknál ($m=3,11$). A teljes vizsgált minta $m=3,56$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	41,320	4	10,330	15,260	,000**

114. táblázat

Ahogy az 114. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a környezeti nyomás motivációs faktorát.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a környezeti nyomás motivációs faktorát, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 115. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország- Ukrajna	-1,993	172	,048	-,299

Magyarország-Románia	-4,251	180	,000**	-,524
Magyarország-Szerbia	-6,209	178	,000**	-,759
Ukrajna-Románia	-1,744	154,119	,083	-,225
Szerbia-Románia	2,372	190	,019**	,234
Ukrajna- Szerbia	-3,593	150,375	,000**	-,459
Szlovákia-Magyarország	6,807	199	,000**	,771
Szlovákia-Ukrajna	4,042	197	,000**	,483
Szlovákia-Románia	3,092	190,453	,002**	,311
Szlovákia- Szerbia	,367	197	,714	,034

115. táblázat

Mint az adatok alapján látható, hogy a szlovák és a szerb válaszadók magasabbra értékelik a családi nyomás motivációs faktorát, mint a magyar, ukrán, és román megkérdezettek. A románok magasabbra értékelik a családi nyomás motivációs faktorát, mint a magyar, ukrán válaszadók.

Jövedelmi körülmények

Következő vizsgált motivációs faktorunk a jövedelmi körülmények voltak. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fontosnak tartják a jövedelmi körülményeket motivációs szempontból, és van-e olyan ország, ahol az értékelés jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség a faktorokban.

Jövedelmi körülmények	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlagok	3,67	2,77	4	3,81	3,48	3,55
Szórás	1,28	1,45	0,68	0,46	0,7	1,07

116. táblázat

Ahogy azt a 116. táblázatban láthatjuk, a jövedelmi körülmények motivációs faktora a legmagasabb román mintában ($m=4$), amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a motivációs faktor ukránoknál ($m=2,77$). A teljes vizsgált minta $m=3,55$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	89,070	4	22,267	22,653	,000

117. táblázat

Ahogy az 117. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a jövedelmi körülmények motivációs faktorát.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a jövedelmi körülmények motivációs faktorát, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns

különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 118. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	4,257	170,938	,000**	,885
Magyarország-Románia	-2,107	124,327	,037	-,328
Magyarország-Szerbia	-,870	103,855	,386	-,128
Ukrajna-Románia	-7,167	122,726	,000**	-1,213
Szerbia-Románia	-2,356	190	,019**	-,200
Ukrajna- Szerbia	-6,269	104,958	,000**	-1,013
Szlovákia-Magyarország	-1,347	149,267	,180	-,198
Szlovákia-Ukrajna	4,361	138,776	,000**	,710
Szlovákia-Románia	-5,379	198,932	,000**	-,525
Szlovákia- Szerbia	-3,923	175,033	,000**	-,331

118. táblázat

Mint az adatok alapján látható, hogy a magyar válaszadók magasabbra értékelik a jövedelmi körülmények motivációs faktorát, mint az ukrán megkérdezettek ($p=0,000$). A szerb, a szlovák és a román válaszadók magasabbra értékelik a motivációs faktort az ukránoknál. A románok pedig összességében mindenki mástól magasabbra értékelik az előbbi faktort.

Lakhatási körülmények

Következő vizsgált motivációs faktorunk a lakhatási körülmények voltak. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fontosnak tartják a lakhatási körülményeket motivációs szempontból, és van-e olyan ország, ahol az értékelés jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség a faktorokban.

Lakhatási körülmények	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlagok	3,71	3,18	4,31	4,42	4,2	3,97
Szórás	1,19	1,37	0,81	0,73	0,6	1,07

119. táblázat

Ahogy azt a 119. táblázatban láthatjuk, a lakhatási körülmények motivációs faktora a legmagasabb román mintában ($m=4,42$), amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a motivációs faktor ukránoknál ($m=3,18$). A teljes vizsgált minta $m=3,97$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	103,942	4	25,985	27,469	,000**

120. táblázat

Ahogy az 120. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a lakhatási körülmények motivációs faktorát.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a lakhatási körülmények motivációs faktorát, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 121. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	2,538	172	,012**	,482
Magyarország-Románia	-3,806	146,818	,000**	-,581
Magyarország-Szerbia	-4,820	136,230	,000**	-,714
Ukrajna-Románia	-6,552	144,948	,000**	-1,063
Szerbia-Románia	1,188	190	,236	,133
Ukrajna- Szerbia	-7,572	134,955	,000**	-1,196
Szlovákia-Magyarország	3,654	143,693	,000**	,491
Szlovákia-Ukrajna	6,914	134,240	,000**	1,014
Szlovákia-Románia	-1,112	199	,268	-,112
Szlovákia- Szerbia	-2,320	187,566	,021**	-,220

121. táblázat

Mint az adatok alapján látható, hogy a magyar válaszadók magasabbra értékelik a jövedelmi körülmények motivációs faktorát, mint az ukrán megkérdezettek ($p=0,012$). A szerb, szlovák, és a román válaszadók magasabbra értékelik a motivációs faktort az magyaroknál ($p=0,000$). Az ukrán megkérdezettek számára kevésbé fontos motivációs faktor a lakhatás, mint a szerb, szlovák és román munkavállalók számára.

Egészségi állapot

Következő vizsgált motivációs faktorunk az egészségi állapot volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fontosnak tartják az egészségi állapotot motivációs szempontból, és van-e olyan ország, ahol az értékelés jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség a faktorokban.

Egészségi állapot	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlagok	3,69	3,62	4,58	4,35	4,32	4,12
Szórás	1,1	1,13	0,74	0,71	0,660	0,96

122. táblázat

Ahogy azt a 122. táblázatban láthatjuk, a lakhatási körülmények motivációs faktora a legmagasabb román mintában ($m=4,58$), amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a

motivációs faktor ukránoknál ($m=3,62$). A teljes vizsgált minta $m=4,12$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, varianciaanalízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	72,252	4	18,063	22,992	,000

123. táblázat

Ahogy az 123. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékeli fontosnak az egészségi állapot motivációs faktorát.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik az egészségi állapot motivációs faktorát, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 124. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	,248	172	,804	,042
Magyarország-Románia	-6,325	146,697	,000**	-,883
Magyarország-Szerbia	-4,804	142,883	,000**	-,664
Ukrajna-Románia	-6,371	147,444	,000**	-,926
Szerbia-Románia	-2,080	190	,039	-,219
Ukrajna-Szerbia	-4,908	143,751	,000**	-,706
Szlovákia-Magyarország	4,933	148,975	,000**	,626
Szlovákia-Ukrajna	5,387	146,749	,000**	,698
Szlovákia-Románia	-2,725	198	,007**	-,260
Szlovákia-Szerbia	-,286	188,613	,775	-,027

124. táblázat

Mint az adatok alapján látható, hogy a magyar válaszadók alacsonyabbra értékelik az egészségügyi állapot motivációs faktorát, mint a román, szlovák, és a szerb megkérdezettek ($p=0,000$). Az ukrán megkérdezettek számára kevésbé fontos motivációs faktor az egészség, mint a szerb, szlovák, és román megkérdezettek számára.

Életkor

Következő vizsgált motivációs faktorunk az életkor volt. A vizsgálati irány két részre oszódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fontosnak tartják az életkort motivációs szempontból, és van-e olyan ország, ahol az értékelés jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség a faktorokban.

Életkor	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlagok	3,44	3,41	3,97	3,76	3,69	3,66
Szórás	0,92	1,08	0,65	0,57	0,58	0,81

125. táblázat

Ahogy azt a 125. táblázatban láthatjuk, az életkor motivációs faktora a legmagasabb román mintában ($m=3,97$), amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a motivációs faktor ukránoknál ($m=3,41$). A teljes vizsgált minta $m=3,66$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	21,465	4	5,366	8,611	,000

126. táblázat

Ahogy az 126. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak az életkor motivációs faktorát.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik az életkor motivációs faktorát, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 127. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	,361	172	,718	,056
Magyarország-Románia	-4,010	154,036	,000**	-,475
Magyarország-Szerbia	-2,417	140,163	,017**	-,274
Ukrajna-Románia	-3,862	140,512	,000**	-,531
Szerbia-Románia	-2,230	190	,027	-,201
Ukrajna- Szerbia	-2,479	128,721	,014**	-,330
Szlovákia-Magyarország	2,292	163,152	,023**	,251
Szlovákia-Ukrajna	2,226	145,662	,028	,278
Szlovákia-Románia	-3,189	198	,002**	-,280
Szlovákia- Szerbia	-,886	195	,377	-,073

127. táblázat

Mint az adatok alapján látható, hogy a magyar válaszadók alacsonyabbra értékelik az életkor motivációs faktorát, mint a román, szlovák, és a szerb megkérdezettek. A szerb, és a román válaszadók magasabbra értékelik a motivációs faktort az ukránoknál. A románok magasabbra értékelik, mint a szlovákok.

Családi állapot

Következő vizsgált motivációs faktorunk a családi állapot volt. A vizsgálati irány két részre osztdott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fontosnak tartják a családi állapotot motivációs szempontból, és van-e olyan ország, ahol az értékelés jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség a faktorokban.

Családi állapot	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlagok	3,35	3,54	4,04	3,82	3,72	3,69
Szórás	0,98	1,06	0,73	0,61	0,56	0,9

128. táblázat

Ahogy azt a 128. táblázatban láthatjuk, a családi állapot motivációs faktora a legmagasabb román mintában ($m=4,04$), amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a motivációs faktor magyaroknál ($m=3,35$). A teljes vizsgált minta $m=3,69$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	27,655	4	6,914	10,312	,000

129. táblázat

Ahogy az 129. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak az életkor motivációs faktorát.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a családi állapot motivációs faktorát, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 130. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország-Ukrajna	-1,595	172	,112	-,243
Magyarország-Románia	-5,808	146,556	,000**	-,730
Magyarország-Szerbia	-3,898	138,674	,000**	-,479
Ukrajna-Románia	-3,781	149,234	,000**	-,487
Szerbia-Románia	-2,702	190	,008**	-,251
Ukrajna- Szerbia	-1,873	141,446	,063	-,236
Szlovákia-Magyarország	3,274	157,587	,001**	,373

Szlovákia- Ukrajna	1,496	146,908	,137	,182
Szlovákia- Románia	-3,419	199	,001**	-,317
Szlovákia- Szerbia	-1,115	197	,266	-,094

130. táblázat

Mint az adatok alapján látható, hogy a magyar válaszadók alacsonyabbra értékelik a családi állapot motivációs faktorát, mint a román, és a szerb megkérdezettek. A román válaszadók magasabbra értékelik a motivációs faktort az ukránoknál ($p=0,000$), a szerbeknél ($p=0,008$), és a szlovákoknál ($p=0,001$).

Vallás

Következő vizsgált motivációs faktorunk a vallás volt. A vizsgálati irány két részre osztódott, egyrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy melyik országban, milyen fontosnak tartják a vallást motivációs szempontból, és van-e olyan ország, ahol az értékelés jelentősen eltér a csoport átlagától. Másodsorban azt vizsgáltuk, hogy a különböző ország párok tekintetében van-e különbség a faktorokban.

Vallás	Magyarország	Ukrajna	Románia	Szerbia	Szlovákia	Teljes minta
Átlagok	3,03	3,55	3,77	3,74	3,53	3,53
Szórás	1	0,89	0,86	0,48	0,54	0,82

131. táblázat

Ahogy azt a 131. táblázatban láthatjuk, a vallás motivációs faktora a legmagasabb román mintában ($m=3,77$), amely magasabb volt, mint a teljes minta átlaga, míg a legalacsonyabb a motivációs faktor magyaroknál ($m=3,03$). A teljes vizsgált minta $m=3,53$ átlagpontszámmal értékelte az állítást, ahol az 1 az egyáltalán nem motivál, az 5 a teljes mértékben motivál.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, van-e szignifikáns eltérés az átlagostól a nemzetek tekintetében, variancia analízist használtunk.

	Négyzetek összege	Szabadságfok (df)	Átlagok négyzete	F	Szignifikancia szint (p)
Nemzetek közti különbség	35,320	4	8,830	14,356	,000

132. táblázat

Ahogy az 132. táblázatból látható, a nemzetek között összességében statisztikailag igazolható különbség ($p=0,000$) mutatkozik annak tekintetében, hogy mennyire értékelik fontosnak a vallás motivációs faktorát.

Miután bizonyítottuk, hogy a különböző nemzetiségek eltérően értékelik a vallás motivációs faktorát, megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes nemzetpárok között van-e szignifikáns különbség. Ennek vizsgálata érdekében minden országot összevetettünk külön-külön a másik három országgal, független mintás T-próba segítségével, melynek eredményeit a 133. táblázat tartalmazza.

	t	Szabadságfok (df)	Szignifikancia szint (p)	Átlagok különbsége
Magyarország- Ukrajna	-3,634	172	,000**	-,525

Magyarország- Románia	-5,018	180	,000**	-,683
Magyarország- Szerbia	-5,972	118,676	,000**	-,699
Ukrajna-Románia	-1,208	184	,229	-,158
Szerbia-Románia	,156	150,977	,876	,016
Ukrajna- Szerbia	-1,581	129,684	,116	-,174
Szlovákia- Magyarország	4,460	199	,000**	,505
Szlovákia- Ukrajna	-,155	158,060	,877	-,016
Szlovákia- Románia	-2,321	199	,021**	-,235
Szlovákia- Szerbia	-2,898	195,729	,004**	-,210

133. táblázat

Mint az adatok alapján látható, hogy a magyar válaszadók alacsonyabbra értékelik a vallás motivációs szerepét, mint az összes többi válaszadó. A szlovákok számára mind a románoktól, mind a szerbektől jelentéktelenebb a vallás.

Irodalomjegyzék

Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Osiris Kiadó, Budapest, 2003

Berezkei Tamás: Evolúciós pszichológia, Osiris Kiadó, Budapest, 2003

Borgerhoff Mulder, M. :). Optimizing offspring: The quality-quantity tradeoff in agropastoral Kipsigis. *Evolution and Human Behavior* 21(6):390-410., 2000 in Berezkei Tamás: Evolúciós pszichológia, Osiris Kiadó, Budapest, 2003

Cole, Michael; Cole, R. Sheila: Fejlődéslélektan, Osiris Kiadó, Budapest, 2006

Itard, J.M.G.: The wild boy of Aveyron, Appleton-Century-Crofts, New York, 1801/1982 in Cole, Michael; Cole, R. Sheila: Fejlődéslélektan, Osiris Kiadó, Budapest, 2006

János Pál pápa, II.: A családi közösség, Szent István Társulat, Budapest, 2002

Kopp Mária; Kovács Mónika, A magyar népesség életminősége az ezredfordulón. Semmelweis Kiadó, Budapest, 2006

Lane H.: The wild boy of Aveyron, Harvard University Press, Cambridge, 1976 in Cole, Michael; Cole, R. Sheila: Fejlődéslélektan, Osiris Kiadó, Budapest, 2006

Whiting, B.B. ; Whiting, J.W.M.: Children of six cultures: A psycho-cultural analysis, Harvard University Press, Cambridge, 1975 in Cole, Michael; Cole, R. Sheila: Fejlődéslélektan, Osiris Kiadó, Budapest, 2006